

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Michal Jančuška

Implementace Třetího energetického balíčku do právního řádu České republiky

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny citované prameny a literatura v této práci byly řádně citovány, a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. června 2012

.....
Michal Jančuška

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce panu prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za jeho připomínky, rady a podněty při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Energetické právo.....	3
2.1. Nástroje ochrany životního prostředí v energetickém právu.....	3
2.2. Energetické právo v kontextu Evropské unie	5
3. Vývoj před zavedením Třetího energetického balíčku	10
3.1. První energetický balíček.....	10
3.2. Druhý energetický balíček	11
3.2.1. Elektroenergetika	11
3.2.2. Plynárenství	13
3.2.3. Implementace druhého energetického balíčku do právního řádu České republiky	14
4. Třetí energetický balíček	18
4.1. Úvodem	18
4.2. Varianty oddělení provozovatelů přenosových soustav podle Třetího energetického balíčku .	19
4.2.1. Vlastnické oddělení provozovatele přenosové soustavy a jeho implementace do právního řádu České republiky	20
4.2.2. Nezávislí provozovatelé soustavy (ISO)	28
4.2.3. Nezávislí provozovatelé přenosové soustavy (ITO)	33
4.3. Varianty oddělení provozovatelů přepravních soustav podle Třetího energetického balíčku ..	41
4.3.1. Vlastnické oddělení provozovatele přepravní soustavy a jeho implementace do právního řádu České republiky	42
4.3.2. Nezávislí provozovatelé soustavy (ISO)	43
4.3.3. Nezávislí provozovatelé přepravní soustavy (ITO) a jeho implementace do právního řádu České republiky	43
4.4. Certifikace.....	53
4.4.1. Certifikace provozovatele soustavy.....	53
4.4.2. Certifikace ve vztahu k třetím zemím.....	55
4.5. Oddělení provozovatelů distribučních soustav	56
4.5.1. Oddělení provozovatelů distribučních soustav podle Třetího energetického balíčku	56
4.5.2. Oddělení provozovatelů distribučních soustav a jeho implementace do právního řádu České republiky	57
4.6. Posílení nezávislosti národních regulačních orgánů.....	58
4.6.1. Silnější pravomoci a nezávislost	58
4.6.2. Místní šetření.....	59
4.6.3. Některé aspekty ústavnosti místních šetření	61

4.7. Posílení ochrany spotřebitele.....	62
4.7.1. Obecné poznámky k problematice.....	62
4.7.2. Ochrana spotřebitele ve Třetím energetickém balíčku.....	63
4.7.3. Promítnutí ochrany spotřebitele do Energetického zákona	64
5. Závěr	66
Seznam použité literatury	70
Přílohy.....	73
Zusammenfassung.....	75
Summary	77
Abstrakt	79

1. Úvod

Dnem 18. srpna 2011 implementovala Česká republika zákonem č. 211/2011 Sb. soustavu evropských směrnic a nařízení, které jsou souhrnně nazývány jako tzv. Třetí energetický balíček nebo též Třetí liberalizační balíček. Jeho cílem je v návaznosti na předchozí dva balíky směrnic navázat a pokračovat v duchu liberalizace energetiky, aby elektřina a zemní plyn byly všem bez rozdílu, tedy jak právnickým osobám, tak spotřebitelům, dodávány na stabilním, silném a konkurenceschopném trhu, za současně příznivou cenu a bez jakékoli diskriminace.

Z tohoto důvodu je energetická politika jednou z nejdůležitějších politik každého státu, a to i na evropské úrovni. Přibližně v průběhu posledního desetiletí přijímala Evropská unie řadu předpisů, kterými by členské státy zavázala, aby stanovily právní rámec dostatečně silný ke splnění výše zmíněných cílů. Ne vždy se to však povedlo a ne vždy byly evropské energetické předpisy členskými státy řádně a včas přijaty.

V roce 2009, v průběhu českého předsednictví Radě Evropské unie, se však podařilo přijmout balík předpisů nových, které představují kompromis mezi ne vždy zcela jednoznačnými názory jednotlivých členských států. Implementační lhůta dvou směrnic č. 2009/72/ES a č. 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 již uplynula dnem 3. března 2011 a český zákon č. 211/2011 Sb., který tyto dvě směrnice transponuje, nabyl účinnosti dne 18. srpna 2011. Můžeme se proto pustit do konkrétní analýzy popisující vybraná opatření, která si Evropská unie pro členské státy přichystala a zároveň je porovnat s výsledkem práce národního zákonodárce.

Především je zapotřebí věnovat se problematice tzv. „unbundlingu“, tedy oddělení činností výroby energie, její distribuce a obchodu s ní. Evropské směrnice tento institut upravují velice rozsáhle, proto mu bude věnována velká část této práce. Úředním potvrzením povinnosti oddělení se zabývá proces tzv. certifikace, ovšem pouze na úrovni provozovatelů přenosových a přepravních soustav. Pro oddělení provozovatelů distribučních soustav žádný takový průběh předepsán není. K rukám regulačního orgánu musí být dán kontrolní nástroj v podobě posílení jeho stávajících pravomocí za účelem veřejného dohledu nad prováděním těchto opatření. Zároveň je zapotřebí chránit slabé spotřebitele, kteří do smluvních vztahů s velikými energetickými koncerny vstupují jako slabší strany, proto je v závěru práce

věnována kapitola popisující podobu ochrany spotřebitele, jak ji upravuje Třetí energetický balíček.

Energetické právo představuje jedno z dynamicky se vyvíjejících právních odvětví, které poskytuje široké uplatnění nejen ve státní správě, ale i v advokacii. Domnívám se navíc, že na tuzemských právnických fakultách nejsou diplomové práce z oboru energetického práva zadávány často, a tak každá práce je svým způsobem originální, což je důvod, proč jsem si vybral téma implementace Třetího energetického balíčku do právního řádu České republiky, které je v současné době zároveň aktuální.

Výše uvedené budiž předlohou pro systém práce. Nejprve je třeba pojednat obecně o energetickém právu, poté se budu věnovat událostem, které přijetí Třetího energetického balíčku předcházely. Samotný balíček pak zahrnuje především oddělení provozovatelů přenosových a přepravních soustav, jejich certifikace, oddělení provozovatelů distribučních soustav, posílení nezávislosti regulačních orgánů a posílení ochrany spotřebitelů.

O těchto problémech bude pojednáno v samostatných kapitolách metodou analyticko-syntetickou, neboť balíček je nutno rozložit na jednotlivé části tak, abychom mohli poznat celek. Právě úprava liberalizace energetických odvětví obsahuje řadu provázaných institutů, o kterých by bylo dobré pojednat zvlášť a zároveň je pochopit komplexně, ve vzájemné souvislosti.

Tato práce je psána podle právního stavu účinného ke dni 15. května 2012. Na případné budoucí změny bude v práci odkázáno.

2. Energetické právo

Ačkoli má tato práce za cíl pojednat o implementaci tzv. Třetího energetického balíčku do právního řádu České republiky, považuji za nezbytné nejprve pojednat o energetickém právu vůbec. Jakousi definici toho, co to energetické právo je, lze vyčíst v zákoně č. 406/2000 Sb. o hospodaření energií. Jeho úvodní ustanovení upravuje mimo jiné opatření pro zvyšování hospodárnosti využití energií, povinnosti právnických a fyzických osob při nakládání s energiemi, pravidla pro tvorbu energetické koncepce a programu na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie. Lze tedy dovodit, že energetické právo je souhrn právních norem upravující hospodárné využití energie, povinnosti právnických a fyzických osob při hospodaření s nimi a pravidla tvorby energetických koncepcí. Tuto definici však nelze brát jako úplnou a dostatečnou. Totiž energetické právo nelze považovat za právní odvětví, které by bylo kodifikováno. Jeho právní úprava je roztříštěna do relativně velkého množství právních předpisů ať už zákonné povahy, nebo v podobě vyhlášek jakožto prováděcích předpisů, a opomenout nelze ani úpravu nadnárodní, kterou představují např. předpisy práva Evropské unie. Ze systematického hlediska je nutno dodat, že je to právě Evropská unie, kdo sdílí energetickou politiku s členskými státy¹. Netřeba tak připomínat, že předpisy Evropské unie mají aplikační přednost před předpisy členských států.

Do energetického práva patří bezpochyby také úprava podnikání na energetickém trhu a práva a povinnosti osob s tím související. Toto je svěřeno zákonu č. 458/2000 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (dále jen Energetický zákon, EnergZ). Opomenout zde nelze taktéž ani zákon č. 180/2005 Sb. o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů) jehož účelem je, jak již z jeho názvu plyne, podpořit využití obnovitelných zdrojů² při výrobě energie, zajistit trvalé zvyšování podílu obnovitelných zdrojů na spotřebě primárních energetických zdrojů, přispívat k šetrnému využití přírodních zdrojů a k trvale udržitelnému rozvoji společnosti.

2.1. Nástroje ochrany životního prostředí v energetickém právu

Energetické právo dbá ochrany životního prostředí. Za tím účelem využívá celou řadu nástrojů, které lze vysledovat i v jiných složkových předpisech o ochraně životního prostředí.

¹ Viz ust. čl. 4 odst. 2 písm. i) Smlouvy o fungování Evropské unie.

² Viz DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. str. 474.

Patří k nim v první řadě nástroje koncepční. Právě zákon o hospodaření energií zmocňuje Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen Ministerstvo či MPO) ke zpracování státní energetické koncepce, kterou poté předkládá vládě. Podle jednoho z úvodních ustanovení citovaného zákona³ je státní energetickou koncepcí strategický dokument, *vyjadřující cíle státu v energetickém hospodářství v souladu s potřebami hospodářského a společenského vývoje včetně ochrany životního prostředí*, a to s výhledem na 30 let. Plnění státní energetické koncepce vyhodnocuje Ministerstvo nejméně jednou za pět let, o čemž musí být informována vláda. Na krajské úrovni (v Praze na úrovni hlavního města Prahy a také ve statutárních městech) je přijímána územní energetická koncepce, kterou pro své území pořizuje krajský úřad (Magistrát hlavního města Prahy/magistráty statutárních měst). Územní energetická koncepce se zpracovává na dobu 20 let a musí vycházet ze státní energetické koncepce. Nejméně jedenkrát za 4 roky je prováděno hodnocení plnění územní energetické koncepce, o které může Ministerstvo požádat pořizovatele. Současná státní energetická koncepce byla schválena vládou dne 10. března 2004 (s výhledem do roku 2030), zároveň je na webových stránkách Ministerstva k dispozici také návrh na aktualizaci státní energetické koncepce, který je datován k únoru 2010.

Dalším koncepčním nástrojem upraveným zákonem o hospodaření energií je tzv. Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie, který vychází ze státní energetické koncepce a zásad udržitelného rozvoje. Zpracovává ho Ministerstvo v součinnosti s Ministerstvem životního prostředí na dobu jednoho roku a předkládá ke schválení vládě. Naplňování programu je vyhodnocováno jedenkrát ročně, zároveň se o něm informuje vláda.⁴

Za zmínku též stojí, že Ministerstvo vydalo v červenci 2010 Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů⁵ vycházející ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/28/ES, kterým stanoví podíl energie vyrobené z obnovitelných zdrojů na hrubé spotřebě energie ve výši 13,5%⁶.

³ Viz ust. §3 odst. 1 zákona o hospodaření energií.

⁴ Blíže viz ust. §5 zákona o hospodaření energií.

⁵ Viz MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů* [online]. červenec 2010 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument79564.html>.

⁶ Srov. Viz MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů* [online]. červenec 2010 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument79564.html>. str. 1.

Kromě koncepčních nástrojů užívá energetické právo též administrativní nástroje. Jsou jimi např. opatření pro zvyšování hospodárnosti užití energie, pod kterými zákon o hospodaření energií rozumí stanovení povinností některým osobám, např. výrobcům elektřiny, stavebníkům nebo vlastníkům budov zajistit splnění požadavků na energetickou náročnost budov, povinnost dodavatelů opatřovat výrobky spojené se spotřebou energie tištěnými energetickými štítky, povinnost podrobit se energetickému auditu.⁷

Z ekonomických prostředků slouží v energetickém právu k dispozici dotace dle zákona o hospodaření energií⁸, anebo podpora podle zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, a to formou buďto výkupních cen, anebo zelených bonusů⁹. Nutno dodat, že je to právě tento zákon, který novelou č. 330/2010 Sb. zavedl odvody z elektřiny ze slunečního záření (tzv. solární daň), tedy ustanovení §7a a násl., proti kterým v nedávné době brojili podnikatelé v odvětví solárních elektráren, na jejichž stranu se postavili též senátoři, když svým návrhem na zrušení těchto ustanovení žádali Ústavní soud o prohlášení odvodů za protiústavní, neboť při jejich přijetí nebyl dodržen náležitý postup a navíc je retroaktivní¹⁰. Dnes už lze doplnit, že Ústavní soud odvody ze solární elektřiny protiústavní neshledal, neboť podporu solární elektřiny nechrání žádná základní práva, je proto na zákonodárci, zda ji bude podporovat či nikoli¹¹.

2.2. Energetické právo v kontextu Evropské unie

Energetika patří k jedné z vnitřních politik Evropské unie¹², ačkoli své zakotvení postrádá ve svých základních právních pramenech. Smlouva o založení Evropského společenství se energetice věnovala jen okrajově v člancích 154 a 175. Historicky však za tímto účelem byla vytvořena dvě společenství: Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Přijetím tzv. Lisabonské smlouvy byl smluvní základ Evropských společenství změněn. Přijata byla Smlouva o Evropské unii (SEU) a Smlouva o fungování evropské unie (dále jen SFEU). Energetika se tak objevuje ve SFEU jako vnitřní politika, jejíž cíle jsou uvedeny v ust. čl. 194 SFEU a jsou jimi zajištění fungování trhu

⁷ Blíže k tomu viz Hlava IV zákona o hospodaření energií.

⁸ Viz ust. §5 odst. 4 téhož zákona.

⁹ Srov. ust. §4 odst. 3 zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů.

¹⁰ Viz např. EKOLIST.CZ. *Solární investoři čekají na rozhodnutí Ústavního soudu* [online]. 1. dubna 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/solarni-investori-cekaji-na-rozhodnuti-ustavniho-soudu>.

¹¹ Blíže viz náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ze dne 15. května 2012.

¹² Srov. http://europa.eu/pol/ener/index_cs.htm.

s energií, zajištění bezpečnosti dodávek energie v Unii, podpora energetické účinnosti, úspory energie a rozvoje nových a obnovitelných zdrojů energie a podpora propojení energetických sítí.

V souvislosti s výše zmíněnými cíli proto Evropská unie usiluje o liberalizaci energetického trhu. Jen tak je možno dosáhnout toho, že energetické společnosti nebudou zneužívat svého dominantního postavení, a že bude vytvořeno dostatečně konkurenční prostředí, aby konečný spotřebitel měl zajištěno svobodné právo vybrat si svého dodavatele energií. Zároveň vytvoření vnitřního trhu bude znamenat zajištění bezpečnosti a efektivnosti dodávek energie, to vše s ohledem na ochranu životního prostředí. Takto popsaná liberalizace trhu však není v Evropské unii žádnou novinkou. První liberalizační předpisy začala Unie přijímat již v 90. letech minulého století. Tím prvním byla v případě elektřiny směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 96/92/ES ze dne 19. prosince 1996 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou¹³, v případě plynu se jedná o směrnici EP a Rady č. 98/30/ES ze dne 22. června o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem. Obě tyto směrnice, přijaté v rozestupu přibližně jednoho a půl roku, tvořily tzv. První energetický balíček¹⁴.

Plynutím času bylo zapotřebí zhodnotit dosavadní proces tvorby a liberalizace trhu. Stalo se tak v Lisabonu roku 2000, kde bylo rozhodnuto o dotvoření vnitřního trhu a urychlení liberalizace. Evropská komise proto byla Evropským parlamentem požádána o vytvoření dokumentu, který měl k vytyčenému cíli přispět. Zrodil se tak základ pro vytvoření tzv. Druhého energetického balíčku, který je představován směrnicemi EP a Rady č. 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 (dále jen Druhá elektrická směrnice) v elektroenergetice a č. 2003/55/ES v oboru plynárenství. Směrnice jako základ pro dotvoření vnitřního trhu považuje nediskriminační přístup k soustavám přenosové či distribuční soustavy. Právě těmito směrnicemi byl založen požadavek oddělení tzv. unbundling¹⁵. Např. v úvodních ustanoveních Druhé elektrické směrnice se poprvé objevuje rozlišení mezi oddělením právním a vlastnickým. V prvním případě se jedná o situaci, kdy je třeba od sebe oddělit

¹³ Ke zmíněným cílům srov. např. ust. čl. 4 preambule směrnice 96/92/ES.

¹⁴ Pojem První energetický balíček však není oficiální pojmenování souboru těchto směrnic, pouze tak bývá v literatuře nazýván v souvislosti s přijetím Druhého energetického balíčku.

¹⁵ Někteří čeští autoři užívají přímo pojem „unbundling“ bez překladu. V této práci volím raději českou podobu „oddělení“, což sice není přímo překlad tohoto anglického slova, ale užívá jej tak Energetický zákon a svým významem pojem unbundling obsáhne nejlépe.

společnost vyrábějící energii a společnost, která energie dodává. Druhý energetický balíček však nezavádí povinnost vlastnického oddělení¹⁶. Dále však v ust. čl. 19 stejného předpisu vyjadřuje požadavek na účetní oddělení, což znamená povinnost vést účetnictví zvlášť pro přenos, a zvlášť pro distribuci elektřiny.

Tato ustanovení však mnoho k vytvoření a liberalizaci vnitřního trhu nepřispěla, jak lze vyčíst např. úvodem Směrnice EP a Rady č. 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 (dále jen Třetí elektrická směrnice). Již v roce 2005 začaly první kroky k vytváření dalšího liberalizačního balíku. Evropská komise v souvislosti s požadavky nové energetické politiky vydala dne 8. března 2006 Zelenou knihu s názvem Evropská strategie pro udržitelnou, konkurence schopnou a bezpečnou energii. V této zelené knize bylo vysloveno šest základních priorit ohledně budoucí evropské energetické politiky¹⁷. I zde zdůrazňuje Evropská komise důležitost dotvoření vnitřního trhu, vedoucí ke konkurenčnímu prostředí za účelem snížení cen energií a většímu zabezpečení dodávek. Za tím účelem má sloužit solidarita mezi členskými státy – tedy poskytnutí pomoci jednoho členského státu druhému v případě narušení dodávek či jiných obtíží. Příkladem takové solidarity budiž případ nedávných let, kdy ruský poskytovatel Gazprom začátkem roku 2009 oficiálně ukončil dodávky plynu do Evropy¹⁸ a Česká republika poskytla Slovenské republice plyn ze svých zásob v podzemních zásobnících¹⁹.

Potřeba zavedení nových pravidel byla dále umocněna skutečností, kdy Evropská komise zjistila, že řada států neplní ustanovení Druhého energetického balíčku řádně. Proto dne 25. června 2009 zahájila řízení vůči 25 členským státům unie²⁰. České republice bylo především vytýkáno, že provozovatel přenosové a přepravní soustavy nezveřejňuje všechny informace

¹⁶ Ust. čl. 10 a 15 Druhé elektrické směrnice požaduje toliko právní oddělení provozovatelů přenosové a distribuční soustavy.

¹⁷ Patří k nim dotvoření vnitřního evropského trhu s elektřinou a plynem, solidarita mezi členskými státy, zabezpečení a konkurenceschopnost dodávek energií, boj se změnami klimatu, podpora inovace nových technologií a soudržná vnější energetická politika.

¹⁸ Viz HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Gazprom oficiálně ukončil dodávky plynu přes Ukrajinu* [online]. 7. ledna 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-32339980-evropa-je-bez-plynu-z-ruska-kyjev-odmita-cenu-moskvy>.

¹⁹ Viz HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Česko přispěchalo Slovensku na pomoc. Čtyřmi miliony kubíků plynu* [online]. 9. ledna 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-32516390->.

²⁰ Viz EVROPSKÁ UNIE. *Energy infringements. Country fact sheets* [online]. 25. června 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/296&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

týkající se dostupné kapacity, jak je požadováno evropskými předpisy (což může vést k překážkám přístupu na trh pro dodavatele), a dále, že způsob vyřizování stížností a alternativních spotřebitelských sporů není dostatečně efektivní a transparentní.²¹

Po zhodnocení dosavadního postupu liberalizace se za českého předsednictví Radě EU podařilo sjednat kompromis mezi jednotlivými členskými státy ohledně samotného způsobu liberalizace. Velké státy odmítaly myšlenku vlastnického oddělení²², tak přišla Evropská komise s návrhem tzv. nezávislého systémového operátora (Independent system operator - ISO), tedy takového operátora, který by provozoval přenosovou či přepravní soustavu nezávisle na vlastníkovi, zatímco by tato zůstala ve vlastnictví původního provozovatele²³. Německo a Francie však navržené varianty odmítaly²⁴, proto přišly s vlastním třetím návrhem, tzv. "Třetí cestou", a to s institutem nezávislého provozovatele soustavy (Independent transmission operator - ITO). Tato varianta našla též podporu v dalších šesti evropských zemích (Rakousko, Bulharsko, Řecko, Lucembursko, Lotyšsko a Slovensko)²⁵. Jedná se o model, kde vertikálně integrovaný podnikatel – výrobce energie – si může ponechat svou dceřinou společnost provozující přepravní či přenosovou soustavu, nicméně nesmí v ní vykonávat kontrolu nad každodenní činností, tedy do jisté míry je tato dceřiná společnost na své mateřské nezávislá, s určitými stanovenými výjimkami²⁶.

Dne 13. července 2009 tak byly přijaty směrnice EP a Rady č. 2009/72/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou (Třetí elektrická směrnice) a směrnice EP a Rady č. 2009/73/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem (dále jen Třetí plynová směrnice), které zrušily své předchůdkyně (tedy směrnice č. 2003/54/ES a 2003/55/ES). Kromě těchto směrnic byla ve stejný den přijata Evropským parlamentem a Radou také

²¹ Viz EVROPSKÁ UNIE. *Energy infringements. Country fact sheets* [online]. 25. června 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/296&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

²² Viz EURACTIV.CZ. *Komise třetí variantě liberalizace energetiky nakloněná není* [online]. 5. února 2008 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/komise-treti-variante-liberalizace-energetiky-naklonena-neni>.

²³ O variantě oddělení ISO viz dále v kapitole 4.2.2.

²⁴ Viz EURACTIV.CZ. *Francie a Německo představí třetí variantu liberalizace energetiky* [online]. 3. ledna 2008 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/francie-a-nemecko-predstavi-treti-variantu-liberalizace-energetiky>.

²⁵ Viz EURACTIV.CZ. *Třetí liberalizační balíček v energetice* [online]. 21. července 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/link-dossier/liberalizace-unijni-energetiky-000055>.

²⁶ O variantě oddělení ITO viz dále v kapitole 4.2.3.

nařízení č. 713/2009, kterým se zřizuje Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů (dále jen ACER), nařízení č. 714/2009 o podmínkách přístupu do sítě pro přeshraniční obchod s elektřinou a nařízení č. 715/2009 o podmínkách přístupu k plynárenským přepravním soustavám. Jelikož dle primárního práva EU jsou nařízení, kterými je balíček tvořen, přímo aplikovatelná, členské státy jsou povinny transponovat směrnice do svého řádu v tzv. transpoziční lhůtě. Ta je určena v ust. čl. 49 v případě Třetí elektrické i plynové směrnice a shodně na den 3. března 2011 s jednou výjimkou²⁷.

Třetí energetický balíček v českém právním řádu představuje zákon č. 211/2011 Sb.²⁸ přijatý dne 9. června 2011, který nabyl účinnosti dne 18. srpna 2011. Kromě několika ustanovení zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele a zákona č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen mění výrazným způsobem již zmíněný Energetický zákon.

²⁷ Čl. 11 obou směrnic, kterým se členské státy musí řídit až od 3. března 2013.

²⁸ Odkaz na Třetí energetický balíček viz poznámka pod čarou č. 1 a 1a zákona č. 211/2011 Sb.

3. Vývoj před zavedením Třetího energetického balíčku

K jednomu z nejvýznamnějších institutů, kterým je zavedením Třetího energetického balíčku liberalizován trh s energiemi, patří tzv. unbundling. V dobách před započítím procesu liberalizace totiž energetické společnosti fungovaly na monopolní bázi. Jedna společnost či vertikálně integrovaný podnik²⁹ energii vyráběla, přenášela, distribuovala a prodávala svým konečným zákazníkům. V takovém prostředí si monopol bude snažit udržet si své postavení a nepustit třetí osoby ke své přenosové či distribuční soustavě. Zároveň by jí nic nestálo v cestě určovat si za energii vlastní vysoké ceny. Je proto v zájmu zákonodárce, aby přijal natolik přísné předpisy, aby riziko vzniku takového jevu minimalizoval, či úplně eliminoval. Jelikož energetika nepatří pouze k národním politikám, své role se ujímá Evropská unie na nadnárodní úrovni.³⁰

3.1. První energetický balíček

Jedním ze způsobů, jak umožnit přístup třetím osobám k přenosovým či distribučním soustavám je rozdělení takových společností do jednotlivých segmentů (výroba, přenos a distribuce). S tímto nápadem přišla Evropská unie již v První elektrické i plynové směrnici. V případě elektřiny bylo přijato pouze jediné ustanovení³¹ ohledně tzv. funkčního oddělení, které zakotvilo požadavek na provozovatele přenosové soustavy, aby byl nezávislý alespoň ohledně managementu³² (ve smyslu obchodní vedení) na jiných činnostech nesouvisejících s přenosovou soustavou, není-li jeho soustava nezávislá na výrobě či distribuci elektřiny. Nutno dodat, že následující kapitola směrnice o provozování distribuční soustavy podobné ustanovení již neobsahuje, povinnost funkčního oddělení se tak podle První elektrické směrnice aplikuje toliko na provozovatele páteřní, přenosové sítě. Dále obsahuje již nejen elektrická³³, ale i plynová³⁴ směrnice ustanovení ohledně účetního oddělení, tedy povinnost propojených podniků vést odděleně účty pro činnosti výrobní, přenosové/přepravní, distribuční či skladovací, a zvláště dále i pro své neenergetické podnikatelské výsledky, jakoby tyto činnosti prováděly samostatné podniky. Dle textu směrnice lze takto předejít diskriminaci, vzájemnému subvencování a narušování hospodářské soutěže. Ačkoli jsou

²⁹ K pojmu vertikálně integrovaný podnik viz např. ust. čl. 2 bod 21 Třetí elektrické směrnice.

³⁰ Viz výše zmíněné ustanovení čl. 194 SFEU.

³¹ Srov. ust. čl. 7 odst. 6 První elektrické směrnice.

³² Viz CBAU, Emmanuel, et al. *The Internal Energy Market: The Third Liberalisation Package*. 3rd edition. Leuven : Claeys & Casteels, 2010. 1176 s. ISBN 978907764411989. str. 89.

³³ Viz kapitola VI, čl. 14 odst. 3 První elektrické směrnice.

³⁴ Viz kapitola V, čl. 13 odst. 3 První plynové směrnice.

zmíněná ustanovení Prvního energetického balíčku příliš široká, vágní a ponechávají velký prostor pro výklad, jeho implementace českého zákonodárce netrápila, neboť do českého právního řádu nikdy proveden nebyl; Česká republika v této době nebyla členem Evropské unie. Implementační lhůta byla stanovena pro oblast elektroenergetiky na den 19. února 1999³⁵, pro oblast plynárenství na den 10. srpna 2000³⁶. Konec života Prvního energetického balíčku (tedy pro obě směrnice shodně) představuje datum 30. června 2004, jelikož k následujícímu dni již členské státy měly povinnost implementovat a řídit se jeho nástupcem, tedy Druhým energetickým balíčkem³⁷, o kterém pojednává následující kapitola.

3.2. Druhý energetický balíček

Nevyhovující úroveň liberalizace a potřeba dotvoření fungujícího vnitřního trhu³⁸ vedla k přijetí nového páru směrnic, opět pro oblast elektroenergetiky a plynárenství. Jsou jimi již zmíněná Druhá elektrická směrnice a Druhá plynová směrnice. Požadavky oddělení doznaly po zkušenostech s předchozí legislativou pochopitelně podrobnější úpravy. Evropská komise podle závěrečných ustanovení První elektrické i plynové směrnice je povinna vyhodnotit stav otevírání trhu s energiemi, aby do devíti let (v případě plynárenství do 10 let) mohl Evropský parlament a Rada případně navrhnout předpisy nové, které by vycházely ze zkušeností nabytých při otevírání trhu³⁹.

3.2.1. Elektroenergetika

Druhá elektrická směrnice již oddělení řeší na třech úrovních. Najdeme zde ustanovení o právním, funkčním a účetním oddělení.

Právní a funkční oddělení spočívá v případě provozovatele přenosové soustavy, jak je upraveno v čl. 10 Druhé elektrické směrnice, v nezávislosti tohoto provozovatele ohledně právní formy na všech ostatních činnostech, které s přenosem elektřiny nesouvisí. Znamená už tedy povinnost založení nové společnosti, byť dceřiné⁴⁰, která by byla zcela nezávislá na jiné složce podnikání v elektroenergetických odvětvích, avšak nikoli pokud jde o vlastnické právo k přenosové soustavě – tedy vertikálně integrovaný podnikatel nadále

³⁵ Srov. ust. čl. 27 odst. 1 První elektrické směrnice.

³⁶ Srov. ust. čl. 29 alinea 1 První plynové směrnice.

³⁷ Srov. ust. čl. 30 odst. 1 Druhé elektrické a ust. čl. 33 odst. 1 Druhé plynové směrnice.

³⁸ Viz CABAU, Emmanuel, et al. *The Internal Energy Market: The Third Liberalisation Package*. 3rd edition. Leuven : Claeys & Casteels, 2010. 1176 s. ISBN 978907764411989. str. 89.

³⁹ Viz ust. čl. 26 První elektrické směrnice a ust. čl. 28 První plynové směrnice.

⁴⁰ Tamtéž viz str. 191.

přenosovou soustavu smí vlastnit, avšak s vlastnickými omezeními, jak bude uvedeno dále. V druhém odstavci tohoto článku jsou uvedena čtyři kritéria, kterými lze právní oddělení uskutečnit:

- a) Osoby řídící provozovatele přenosové soustavy nesmí být v rámci vertikálně integrovaného podnikatele žádným způsobem zapojeny do činností souvisejících s distribucí, výrobou či dodávkami elektřiny;
- b) Zajištění nezávislých profesionálních zájmů osob řídících provozovatele přenosové soustavy;
- c) Účinná rozhodovací práva nezávislá na vertikálně integrovaném podnikateli ohledně majetku potřebného k provozu a údržbě přenosové soustavy;
- d) Vytvoření programu shody za účelem vyloučení diskriminačního chování vůči distributorským společnostem, který je provozovatel přenosové soustavy povinen kontrolovat a vytvářet výroční zprávu o kontrole, kterou pravidelně předkládá národnímu regulátorovi. Tento program má stanovovat konkrétní povinnosti adresované zaměstnancům;

Tatáž kritéria stanovuje směrnice též v čl. 15 také pro distribuční soustavu. Jedná se tak bezesporu o pokračující proces liberalizace, neboť povinnost právního oddělení se podle dosavadních předpisů vztahovala pouze na přenosovou soustavu. Jediná odlišnost oproti úpravě oddělení provozovatele přenosové soustavy lze spatřovat v čl. 15 poslední alinea, která obsahuje pravomoc členských států neaplikovat právní oddělení na provozovatele distribuční soustavy s méně než 100 000 připojenými zákazníky, nebo tzv. malé izolované distribuční soustavy⁴¹.

Pravidla účetního oddělení najdeme ve Druhé elektrické směrnici v kapitole VI, v člancích 18 a 19, avšak jeho úprava se od předchozí směrnice nikterak výrazně nezměnila.

Požadavek oddělení je však pouze první krok. Bez vytvoření systému nediskriminačního přístupu třetích osob k přenosové a distribuční soustavě by se liberalizovaný a otevřený trh neobešel, proto je článkem 20 a násl. Druhé elektrické směrnice uloženo členským státům

⁴¹ Podle čl. 2 odst. 26 Druhé elektrické směrnice se malou izolovanou soustavou rozumí každá soustava se spotřebou nižší než 3 000 GWh v roce 1996, která získává méně než 5% své roční spotřeby elektřiny propojením s jinými soustavami.

vytvoření systému pro přístup třetích osob, a to na základě stejných sazeb, které lze použít na zákazníky.

Pokud jde o ochranu spotřebitelů, je to teprve Druhý energetický balíček, který obsahuje skutečná ustanovení ukládající členským státům povinnosti k jejich ochraně. Důležitost těchto ustanovení podtrhuje ta skutečnost, že jsou uvedeny hned úvodem textu Druhé elektrické směrnice, v kapitole Obecná pravidla organizace odvětví. Směrnice požaduje, aby členské státy zajistily právo na dodávky elektřiny ve stanovené kvalitě za přiměřené, jednoduše a jasně srovnatelné a průhledné ceny⁴². Ochrana spotřebitele však nekončí cenami, nýbrž pokračuje i povinností k zabránění odpojení ohrožených zákazníků, požadavky na průhlednost smluvních podmínek, vytvoření způsobů řešení sporů a možnosti přejít k jinému dodavateli. Další opatření jsou stanoveny pouze přílohou ke směrnici.

3.2.2. Plynárenství

Jelikož obě dvě směrnice Druhé energetického balíčku jsou koncipovány velice podobně, jsou požadavky právního, funkčního a účetního oddělení v podstatě totožné. Lze uzavřít, že z hlediska oddělení a ochrany spotřebitele pro plynárenské podniky v rovině výroby, přepravy a distribuce platí totéž, co pro výrobu, přenos a distribuci v elektroenergetice.

Jiným způsobem však upravuje Druhá plynová směrnice přístup třetích osob. Kromě základních ustanovení o nediskriminaci, která jsou v elektroenergetice upravena obdobným způsobem, nalezneme navíc v ust. čl. 19 a násl. směrnice zvlášť přístup ke skladování a k těžebním plynovodním sítím.

V prvním případě je členským státům umožněno zvolit způsob přístupu ke skladování, a to buďto na principu přístupu sjednaného, nebo regulovaného. Princip sjednaného přístupu se uskuteční na základě smluv o přístupu ke skladování, a aby byl tento princip transparentní a objektivní, jsou podnikatelé provozující skladovací zařízení povinni zveřejnit své obchodní podmínky do šesti měsíců od transpozice Druhé plynové směrnice, a dále každý rok. Druhý princip regulovaného přístupu se uskuteční na základě státem zveřejněných podmínek a cenových sazeb⁴³.

⁴² Srov. ust. čl. 3 odst. 3 Druhé elektrické směrnice.

⁴³ Směrnice však již nestanovuje způsob, jakým mají členské státy zveřejňovat podmínky a ceny.

Pokud jde o přístup k těžebním plynovodním sítím, jsou členské státy povinny přijmout taková opatření, aby oprávněným zákazníkům byl poskytnut transparentní a spravedlivý přístup k plynovodním sítím, vše za účelem dosažení konkurenčního prostředí tak, aby nebyla ohrožena bezpečnost dodávek plynu a ochrana životního prostředí, jak vyžaduje ust. čl. 20 odst. 2 Druhé plynové směrnice.

Společně pak pro obě odvětví, elektroenergetiku⁴⁴ i plynárenství⁴⁵ pak obě směrnice upravují povinnost sledování bezpečnosti dodávek a možnost pověřit tímto úkolem národní regulační orgán. Sledování zahrnuje rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou, předpověď budoucího vývoje, potřebu dodatečných kapacit, či řešení výpadků. Regulační orgány jsou povinny každé dva roky zveřejňovat zprávu o výsledku sledování a přehled přijatých opatření, kterou jsou povinny předložit Evropské komisi.

3.2.3. Implementace druhého energetického balíčku do právního řádu České republiky

Transpoziční lhůta obsažená v čl. 30 odst. 1 pokud jde o Druhou elektrickou směrnicí a v čl. 33 odst. 1 v případě Druhé plynové směrnice, uplynula členským státům shodně dne 1. července 2004. V České republice byl Druhý energetický balíček implementován zákonem č. 670/2004 Sb., který nabyl účinnosti dne 30. prosince 2004, tedy po lhůtě stanovené směrnicemi.

Uvedený zákon vložil do Energetického zákona ustanovení ohledně právního a funkčního oddělení. V případě elektroenergetiky se jedná o nová ustanovení §24a (oddělení provozovatele přenosové soustavy) a ustanovení §25a (oddělení provozovatele distribuční soustavy) tehdy účinného Energetického zákona.

Příslušná ustanovení Druhé elektrické směrnice jsou do českého energetického zákona přebrány v podstatě doslovně (transformace), s výjimkou věty za středníkem obsažené v ustanovení §24a odst. 2 písm. a) a b), kde zákonodárce doplnil nad rámec požadavků směrnice (které jsou dle jejího ust. čl. 10 odst. 2 toliko minimální), že *statutárním orgánem nebo jeho členem, prokuristou či vedoucím zaměstnancem provozovatele přenosové soustavy nesmí být zároveň fyzická osoba, která je statutárním orgánem, nebo jeho členem, prokuristou nebo vedoucím zaměstnancem držitele licence na výrobu, distribuci nebo obchod*

⁴⁴ Viz ust. čl. 4 Druhé elektrické směrnice.

⁴⁵ Viz ust. čl. 5 Druhé plynové směrnice.

s elektřinou, který je součástí téhož vertikálně integrovaného podnikatele, čímž je oddělení ještě více zdůrazněno. Pokud jde o zajištění profesionálních zájmů dle písm. b), nesmí nad rámec směrnice stejné osoby u provozovatele přenosové soustavy přijímat žádné odměny ani jiná majetková plnění od osob výše uvedených u držitele licence na výrobu, distribuci nebo obchod s elektřinou. Nad rámec stanovil energetický zákon i opatření o programu shody – v ust. §24a odst. 2 písm. d) je uložena povinnost provozovateli přenosové soustavy zveřejňovat informace o rozvoji a přístupu do soustavy neznevýhodňujícím způsobem a v následujícím písmenu povinnost seznámit s programem určité subjekty a zajistit jeho dodržování zcela v souladu s požadavky ust. čl. 10 odst. 2 písm. d) směrnice. Dále byly nad její rámec do zákona vloženy odstavce 3-6 stejného ustanovení §24a EnergZ, zahrnující povinnosti provozovatele přenosové soustavy zcizit obchodní podíly ve společnostech zabývajících se výrobou, distribucí či obchodem s elektřinou a povinnost statutárního orgánu, jeho členu, prokuristy či vedoucího zaměstnance učinit podobné opatření v případě, že je provozovatel součástí vertikálně integrovaného podnikatele, avšak s možností ponechat si nejvýše takový podíl, který nepřekročí 1% základního kapitálu takové společnosti.

Obdobným způsobem vyřešil český zákonodárce i režim oddělení provozovatele distribuční soustavy s tím rozdílem, že využil diskrece, kterou mu směrnice udělila ohledně možnosti „de minimis“, tedy neaplikovat právní oddělení pro vertikálně integrovaného podnikatele s méně než 90 000 připojenými zákazníky⁴⁶, a zároveň možnosti odložit oddělení nikoli k datu uplynutí transpoziční povinnosti, nýbrž až k 1. lednu 2007⁴⁷. Zákonodárce však ve svém ust. §25a EnergZ opět nad rámec směrnice přidal požadavek nezávislosti provozovatele distribuční soustavy v rámci vertikálně integrovaného podnikatele nejen na držiteli licence pro obchod s elektřinou, ale mimo jiné i s plynem. Jelikož se zákonodárce rozhodl pro odklad provedení oddělení provozovatelů distribuční soustavy, stanovil také nad rámec provizorium upravené v ust. §25a odst. 3 písm. c) EnergZ o organizačním a informačním oddělení, a to do doby, než bude muset být provozovatel distribuční soustavy plně podroben režimu právního oddělení. Konečně snad nezbývá než dodat, že oproti přenosu elektřiny lze v oblasti distribuce požádat Evropskou komisi o výjimku z oddělení, jak plyne z posledního odstavce

⁴⁶ Srov. ust. čl. 15 odst. 2 poslední alinea Druhé elektrické směrnice zmocňuje členské státy neaplikovat oddělení na distribuční soustavy s méně než 100 000 připojenými zákazníky.

⁴⁷ Podle ust. čl. 30 odst. 2 Druhé elektrické směrnice je možno odložit oddělení distribuční soustavy dokonce až do 1. července 2007.

ust. §25a EnergZ v případě, že podnik již požadavky oddělení splňuje, a o této skutečnosti vydá zprávu, kterou Energetický regulační úřad (dále jen ERÚ) potvrdí.

Pokud jde o plynárenství, ustanovení o právním a funkčním oddělení provozovatelů přepravní a distribuční soustavy byla převzata podobným způsobem, jako je tomu u přenosové a distribuční soustavy v elektroenergetice, avšak s tím rozdílem, že přeprava plynu má být od všech ostatních činností oddělena nikoli ke dni 1. ledna 2005⁴⁸ jako přenos elektřiny, nýbrž až o rok později, k 1. lednu 2006⁴⁹. Ohledně oddělení distribuce plynu snad již netřeba dalšího výkladu, neboť jeho právní úprava je totožná jako úprava distribuce elektřiny.

Novela energetického zákona však přináší nové znění ust. §55 EnergZ ohledně otevírání trhu. Snaha zákonodárce o jeho liberalizaci je z tohoto ustanovení jasně patrná. Právo přístupu do přepravní i distribuční soustavy, podzemním zásobníkům plynu a těžebním plynovodům již mají všichni účastníci trhu s plynem. V odstavci třetím vytvořil zákonodárce třístupňové schéma otevírání trhu. Toto je v podstatě převzato z ust. čl. 23 Druhé plynové směrnice, avšak nikoli pokud jde o časový rámeček. Směrnice požaduje, aby oprávněnými zákazníky⁵⁰ byli do 1. července 2004 (transpoziční lhůta) ti zákazníci, kteří jimi byli i podle čl. 18 První plynové směrnice, tedy zákazníci s roční spotřebou alespoň 25 milionů m³ plynu. Druhý krok požaduje, aby oprávněnými zákazníky již byli všichni zákazníci vyjma domácností, a to nejpozději do 1. července 2004, a od 1. července 2007 již byli oprávněnými zákazníky všichni zákazníci bez rozdílu.

V České republice byly první dva kroky posunuty, první o rok a druhý až o dva roky, pravděpodobně z toho důvodu, že český energetický trh teprve „nedávno“ vstoupil do řad těch evropských, mezi konkurenty, kde vývoj a otevírání probíhalo poněkud odlišně, a lze pochopit, že zákonodárce chtěl dopřát trhu delší dobu na přípravu a adaptaci. Datum, které požadovala směrnice, tedy 1. července 2004 bylo příliš krátké na to, aby vůbec proběhl legislativní proces, natož aby se energetické odvětví připravilo na všechny změny od vstupu České republiky do Evropské unie. Jak popsáno výše, implementace Druhého energetického balíčku proběhla v českém právním řádu až ke dni 30. prosince 2004, tohoto dne byl zákon

⁴⁸ Srov. ust. §24a odst. 2 EnergZ účinného ke dni 30. prosince 2004.

⁴⁹ Srov. ust. §58a odst. 1 EnergZ účinného ke dni 30. prosince 2004.

⁵⁰ Oprávněným zákazníkem je ve smyslu výkladových ustanovení čl. 2 odst. 28 Druhé plynové směrnice takový zákazník, který má právo volně nakupovat zemní plyn od dodavatele, kterého si zvolí.

teprve vyhlášen ve sbírce zákonů, začal platit, a zároveň nabyl účinnosti⁵¹. Dle mého názoru to nevyovídá o legislativní kultuře českého zákonodárce, neboť každý by měl mít dostatek času připravit se na nový právní stav, natož se jím řídit okamžikem vyhlášení, nehledě na to, že již dva dny po tomto datu museli např. provozovatelé přenosových soustav plnit relativně složitá ustanovení o právním oddělení bez jakékoli výjimky.

Závěrem výkladu o Druhém energetickém balíčku budiž podotknuto, že ačkoli tak vyžadují směrnice, ustanovení o ochraně spotřebitelů již zákonem č. 670/2004 implementovány nebyly. Stane se tak až za dlouhých téměř šest let, implementací Třetího energetického balíčku.

⁵¹ Viz ust. čl. IV zákona č. 670/2004 Sb.

4. Třetí energetický balíček

4.1. Úvodem

V České republice byl Třetí energetický balíček implementován zákonem č. 211/2011 Sb.⁵², který nabyl účinnosti dne 18. srpna 2011. Implementační lhůta směrnic však členským státům uplynula již dne 3. března 2011, Česká republika tedy příslušná ustanovení přijala do svého právního řádu pozdě. Nebyla ale sama, podle Evropské komise balíček nepřijal ke zmíněnému datu ani jeden stát⁵³, avšak ve většině členských států již alespoň probíhal implementační proces. V době psaní této práce, téměř rok po uplynutí implementační lhůty vyzvala Evropská komise posledních 9 členských států⁵⁴, aby ji informovaly o transpozičních opatřeních⁵⁵.

Druhý energetický balíček znamenal velký posun v liberalizaci energetických odvětví, vždyť teprve jeho zavedením si nejprve podnikatelé, a poté i spotřebitelé mohli vybrat svého dodavatele elektřiny a plynu, jak bylo uvedeno výše. Evropská unie však chtěla v liberalizaci pokračovat a začala jednání ohledně nového liberalizačního balíčku, už také proto, že Evropská komise zjistila, že řada členských států zdaleka neplní všechna liberalizační opatření, která Druhý energetický balíček přinesl – např. Česká republika vůbec neimplementovala opatření na ochranu spotřebitele a provozovatelé přenosové a přepravní soustavy neposkytovali všechny informace o dostupných kapacitách, které po nich vyžaduje směrnice⁵⁶. Dalším důvodem, proč začala jednání ohledně nové legislativy, je také skutečnost, že právní a funkční oddělení není dostačující ohledně nediskriminačního přístupu k soustavám a výměně informací⁵⁷. Mateřská společnost vždy bude zvýhodňovat svojí

⁵² Viz poznámka pod čarou č. 1) Energetického zákona účinného od 18. srpna 2011.

⁵³ Viz EURACTIV.CZ. *Implementace energetického balíčku vážne, Brusel ale se sankcemi váhá* [online]. 2. března 2011 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/staty-neprijimaji-energetickou-smernici-brusel-zvazuje-zalobu-008527>.

⁵⁴ Bulharsko, Estonsko, Kypr, Lucembursko, Nizozemí, Rumunsko, Slovensko a Španělsko musejí informovat Komisi o implementaci obou směrnic, Estonsko už jen ohledně Třetí plynové směrnice.

⁵⁵ Viz EUROPOLITICS.INFO. *Market liberalisation and energy labelling delayed in nine states* [online]. 27. února 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.europolitics.info/sectorial-policies/market-liberalisation-and-energy-labelling-delayed-in-nine-states-artb327155-14.html>.

⁵⁶ Viz EVROPSKÁ UNIE. *Energy infringements. Country fact sheets* [online]. 25. června 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/296&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

⁵⁷ Viz Evropská komise: Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž. *DG Competition report on energy sector inquiry* [online]. 10. ledna 2007 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/inquiry/index.html>. Str. 323 – 325.

společnost dceřinou⁵⁸, a každý ekonomicky uvažující provozovatel přestane vyvíjet a investovat do svojí přenosové soustavy, když bude vědět, že k ní bude muset umožnit přístup třetím osobám, potažmo svým konkurentům. Z těchto důvodů bylo třeba v liberalizaci pokračovat a přinést nová, silnější opatření.

Ustanovení článků 12 preambule Třetí elektrické a ust. čl. 9 preambule Třetí plynové směrnice zdůrazňují, že *jakýkoli systém oddělení by měl účinně odstranit veškeré střety zájmů mezi výrobci, dodavateli a provozovateli přenosové (přepravní) soustavy, a vytvořit podněty pro nezbytné investice a zaručit přístup na trh novým účastníkům za transparentního a účinného regulačního režimu.*

Potenciální budoucí legislativní balík měl proto kromě právního oddělení přinést i oddělení vlastnické. Již výše bylo zmíněno, že se proti tomu zvedla vlna odporu zejména ze strany Německa a Francie, a tak po dlouhém vyjednávání, byl přijat Třetí energetický balíček v kompromisní podobě, v jaké ho budou popisovat následující odstavce.

4.2. Varianty oddělení provozovatelů přenosových soustav podle Třetího energetického balíčku

Jednání vykryštovala ve tři způsoby oddělení – první z nich oddělení vlastnické (ownership unbundling – OU) – kdy vlastník přenosové či přepravní soustavy musí být v rámci vertikálně integrovaného podnikatele odlišný od soustavy distribuční. Tento způsob oddělení je považován za nejúčinnější⁵⁹, neboť např. oddělený vlastník distributorské sítě bude sledovat už jen zájmy své a nebude ovládán ani motivován k plnění zájmů např. vlastníka přenosové soustavy, jak k tomu docházelo doposud.

Druhým způsobem, alternativním řešením pro členské státy odmítající dělit své energetické giganty, je řešení nezávislého provozovatele soustavy (independent system operator – ISO) – vlastnické právo k přenosové, přepravní, či distribuční soustavě v tomto případě zůstává původnímu vlastníkovi, avšak ten je povinen ustanovit zvláštní entitu, která bude tuto soustavu provozovat, nezávisle na vlastníku, zpravidla s účastí členského státu a ingerencí národního regulátora, potažmo Evropské komise.

⁵⁸ Viz CABAU, Emmanuel, et al. *EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets*. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 91.

⁵⁹ Viz např. GROWITSCH, Christian, STRONZIK, Marcus. *Ownership Unbundling of Gas Transmission Networks - Empirical Evidence*. EWI-Arbeitspapiere. 2011. ISSN 1862-3808. Dostupné z: http://www.ewi.uni-koeln.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Working_Paper/EWI_WP_11-07_unbundling_gas.pdf. str. 3.

Třetí cestou je možnost nezávislého provozovatele přenosové či přepravní soustavy (independent transmission operator – ITO). Tato varianta dovoluje jedné osobě vlastnit jak přenosovou, tak distribuční soustavu, avšak vyžaduje náročné předpoklady nezávislosti jednotlivých společností vertikálně integrovaného podnikatele, kterou je nutno střežit a kontrolovat z pozice národního regulátora.

Nyní již k jednotlivým variantám podrobněji.

4.2.1. Vlastnické oddělení provozovatele přenosové soustavy a jeho implementace do právního řádu České republiky

Členské státy mají povinnost, aby v případě varianty vlastnického oddělení každá společnost, která vlastní přenosovou soustavu, fungovala jako tzv. provozovatel přenosové soustavy podle odstavců ust. čl. 9 Třetí elektrické směrnice.

Jak zmiňuje literatura⁶⁰, problém může nastat, když přenosovou soustavu vlastní společný podnik (joint venture) několika provozovatelů přenosových soustav, pokud tento společný podnik provozuje soustavu v několika členských státech. Proto je v ust. čl. 9 odst. 5 směrnice vytvořena právní fikce, že požadavek vytvoření provozovatele přenosové soustavy se v takovém případě považuje za splněný.

Klíčová definice varianty vlastnického oddělení, které je od Druhého energetického balíčku úplnou novinkou, je obsažena v čl. 9 odst. 1 písm. b) Třetí elektrické i plynové směrnice:

Tatáž osoba nebo tytéž osoby nesmí být oprávněny:

- i. přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek a přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy nebo nad přenosovou soustavou nebo uplatňovat ve vztahu k nim jakékoli právo;*
- ii. přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy nebo nad přenosovou soustavou a přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek nebo uplatňovat ve vztahu k němu jakékoli právo;*

⁶⁰ Viz např. CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 129.

Bod i. tedy zakazuje vykonávat *kontrolu* nad podnikem vykonávajícím kteroukoli z funkcí dodávky či výroby, a současně nad provozovatelem přenosové soustavy či přenosovou soustavou, či vykonávat vůči němu jakékoli *právo*. Druhý bod popisuje opačnou situaci, kdy osoba vykonávající *kontrolu* nad provozovatelem přenosové soustavy či soustavou samotnou, nesmí vykonávat *kontrolu* nad společností vyrábějící, či dodávající, ani k němu uplatňovat jakékoli právo. To tedy znamená, že jedna osoba či společnost může vykonávat jednu či druhou funkci, ale nikoli obě. Grafické znázornění zakázané situace se nachází v příloze na obrázku č. 1, zatímco znázornění přípustného stavu na obrázku č. 2.

Pojem *kontrola* je podle ust. čl. 13 preambule Třetí elektrické směrnice a ust. čl. 10 preambule Třetí plynové směrnice chápán stejně, jak jej upravuje nařízení Rady č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků, tedy „*práva, smlouvy nebo jiné prostředky, které jednotlivě nebo společně a s ohledem na dané skutečnosti nebo právní předpisy poskytují možnost rozhodujícího vlivu v určitém podniku*“. V souladu s touto definicí je třeba vykládat i pojem *kontrola* dle evropské energetické legislativy.

Další pojem, který vyžaduje bližší pozornost, je pak definován přímo směrnicemi, a to pojem *právo* dle ust. čl. 9 odst. 1 písm. b) a c) Třetí elektrické směrnice, tedy

- a) *pravomoc vykonávat hlasovací práva;*
- b) *pravomoc jmenovat členy dozorčí rady, správní rady nebo orgánů právně zastupujících podnik; nebo*
- c) *právo držet většinový podíl;*

Kombinace výše uvedeného tedy určuje dva scénáře, a to v případě, kdy provozovatel přenosové soustavy, či přenosová soustava a podnik ve funkci výroby či dodávky je vlastněn stejnou osobou (holding – obrázky č. 1 a 2), a případ, kdy provozovatel přenosové soustavy je přímo mateřskou společností vykonávající kontrolu a práva nad svojí dceřinou společností, která vykonává funkci dodávek či výroby, anebo obráceně (koncern – obrázky č. 3 a 4). Ode dne 3. března 2012⁶¹ musí tyto společnosti podle těchto pravidel fungovat tak, že splní kumulativně tato čtyři pravidla:

⁶¹ Toto datum vyžaduje přímo směrnice ve svém ust. čl. 9 odst. 1.

- a) provozovatel přenosové soustavy nesmí současně mít kontrolu nad podnikem elektřinu vyrábějící či dodávající, a obráceně, podnik vykonávající funkci dodávek či výroby nesmí vykonávat kontrolu nad přenosovou soustavou nebo jejím provozovatelem,
- b) provozovatel přenosové soustavy nesmí vykonávat hlasovací práva ve společnosti, která vykonává funkci dodávek či výroby, a naopak, podnik vykonávající funkci výroby či dodávek, nesmí vykonávat hlasovací práva nad provozovatelem přenosové soustavy,
- c) provozovatel přenosové soustavy nesmí mít pravomoc jmenovat členy dozorčí rady, správní rady nebo orgánu právně zastupující společnost vykonávající funkci výroby či dodávek a obráceně, a
- d) provozovatel přenosové soustavy nesmí držet většinový podíl ve společnosti vykonávající funkci výroby nebo dodávek, a obráceně.

To stejné platí i pro společnosti holdingového typu. Uvažujme například mateřskou společnost, která vykonává svá práva vůči společnosti A, která je provozovatelem přenosové soustavy, a společností B, která je výrobcem či dodavatelem elektřiny. Od 3. března 2012 taková mateřská společnost nesmí mít kontrolu a vykonávat práva, jak bylo uvedeno ad a) až d) viz výše nad oběma podniky současně.

Další písmeno uvedeného ustanovení článku 9 zakazuje, aby stejná osoba byla oprávněna jmenovat členy dozorčí či správní rady nebo orgánů, které podnik právně zastupují, a zároveň aby byla oprávněna vykonávat kontrolu nad podnikem, který vykonává funkci výroby nebo dodávek. Toto ustanovení je zaměřeno na ty osoby, které nevykonávají kontrolu, avšak drží byť minimální podíl na provozovateli přenosové soustavy a mohou v něm mít určitý vliv. Jedná se tak o lex specialis k předchozímu odstavci, který doplňuje. Toto ustanovení lze však podrobit kritice za to, že působí poněkud jednostranně, protože chybí „reciproční“ ustanovení pro případ obrácený, tedy jmenování členů dozorčí rady v podniku vykonávajícím funkci výroby či dodávek, a zároveň vykonávat kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy.

Poslední písmeno prvního odstavce zakazuje, aby stejná osoba vykonávala funkci člena dozorčí rady v provozovateli přenosové soustavy, a zároveň v podniku plnícím funkci výroby

nebo dodávek. Důvodem k tomu je skutečnost, že taková osoba by měla přístup k obchodním tajemstvím obou společností, což by způsobovalo značný konflikt zájmů, neboť by těchto informací mohla zneužít ve svůj prospěch, či prospěch jedné ze společností nebo i např. celého koncernu a tím hrubě porušovat protimonopolní předpisy či mařit cíle vlastnického oddělení.

Protože se však tato definice vztahuje pouze na elektroenergetiku, a podle ust. čl. 14 preambule Třetí elektrické směrnice je třeba ustanovení o oddělení aplikovat vzhledem k provázanosti obou odvětví napříč, obsahuje proto tato směrnice důležité ust. čl. 9 odst. 3, které pod již známými opakujícími se pojmy „*podnik vykonávající funkci výroby nebo dodávek*“, „*provozovatel přenosové soustavy*“ a „*přenosová soustava*“ rozumí i tytéž osoby, jak jsou definovány Třetí plynovou směrnicí.⁶² V praxi to však znamená, že např. provozovatel přepravní soustavy (plynárství), pokud je součástí vertikálně integrovaného podniku a tento podnik zároveň provozuje např. přenosovou soustavu (elektroenergetika), musí být v rámci tohoto integrovaného podnikatele jednotlivé složky odděleny podle příslušných ustanovení o oddělení.

K vlastnickému oddělení přenosové soustavy ještě dodejme, že existují státy, které soustavu přímo vlastní, a zároveň plní funkci např. výroby elektřiny. Ustanovení čl. 9 odst. 6 Třetí elektrické směrnice uvádí, že „*za tutéž osobu se nepovažují samostatné veřejnoprávní subjekty vykonávající kontrolu na jedné straně nad provozovatelem přenosové soustavy nebo nad přenosovou soustavou a na straně druhé nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek*“. Z žádného ustanovení totiž nevyplývá, že by se vlastnické oddělení mělo aplikovat pouze na soukromé subjekty, tato povinnost tedy nade vší pochybnost dopadá i na veřejnoprávní orgány. Tento závěr potvrzuje i ustanovení čl. 23 preambule Třetí elektrické směrnice – totiž, že by měly být dodrženy zásady nediskriminace mezi veřejným a soukromým sektorem. V opačném případě by tedy členský stát porušením povinnosti účinného oddělení sám porušoval hospodářskou soutěž, a smysl liberalizace trhu přinesený Třetím energetickým balíčkem by přišel vniveč. Přenosovou soustavu a funkci výroby či dodávky elektřiny musí tedy i v tomto případě provozovat na sobě navzájem nezávislé

⁶² Nutno ještě dodat, že anglický termín „Transmission system operator“ (TSO) překládají obě směrnice do českého jazyka odlišně – v oboru elektroenergetiky se jedná o „provozovatele přenosové soustavy“, v plynárství jde o „provozovatele přepravní soustavy“.

subjekty. Literatura uvádí zajímavý příklad⁶³, kdy členský stát splní povinnost oddělení např. tím, že do čela první funkce ustanoví např. ministerstvo, a do vedení druhé funkce za tím účelem zřízenou společnost vlastněnou státem. Dalším příkladem může být situace, kdy do vedení obou společností jsou postavena dvě různá ministerstva, avšak i nad těmito ministerstvy zpravidla vykonává své pravomoci vláda, je potom na členském státu, jaká další opatření přijme, aby splnil povinnosti účinného oddělení. Totiž skutečnost, že členský stát tyto povinnosti plní, se osvědčuje tzv. certifikací, kterou provádí nezávislý regulační orgán členského státu a v souladu se zásadou nediskriminace mezi veřejným a soukromým sektorem dopadá tato povinnost i na členský stát. O tom však bude pojednávat zvláštní kapitola.

Implementace vlastnického oddělení v České republice

Jak již bylo několikrát řečeno, příslušná ustanovení Třetího energetického balíčku byla do českého právního řádu implementována zákonem č. 211/2011 Sb., kterým se mění Energetický zákon, konkrétně se do něj vkládá nové znění ustanovení §24a EnergZ⁶⁴. Předem je však nutno poznamenat, že provozovatelem přenosové soustavy v České republice je společnost ČEPS a.s., jejíž akcie náležejí České republice a vlastnické právo k nim drží Ministerstvo průmyslu a obchodu⁶⁵. Český provozovatel přenosové soustavy je dle důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb. plně v souladu s požadavky Třetí elektrické směrnice, a tedy se český zákonodárce rozhodl nepostupovat podle jejího ust. čl. 9 odst. 8⁶⁶, což by znamenalo zavedení institutu tzv. Independent system operator (ISO), tedy Nezávislého provozovatele soustavy anebo Independent transmission operator (ITO), tedy Nezávislého provozovatele přenosové soustavy. Tyto dvě varianty oddělení tedy do českého právního řádu, pokud jde o provozovatele přenosové soustavy v elektroenergetice, implementovány nebyly. Důvodem je ta skutečnost, že převodem akcií společnosti ČEPS a.s. z Ministerstva financí na MPO ke kterému došlo usnesením vlády č. 1102 dne 26. srpna 2009 nelze ČEPS a.s. považovat za vertikálně integrovaného podnikatele, a tak důvod zavedení alternativ oddělení odpadá.

⁶³ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 142.

⁶⁴ Ve skutečnosti již ust. §24a o oddělení provozovatele přenosové soustavy pojednávalo v podobě, jak jej požadoval Druhý energetický balíček.

⁶⁵ Viz bod 50 zvláštní části důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb., kterým se mění Energetický zákon.

⁶⁶ Možnost členského státu nepoužít ust. čl. 9 odst. 1 Třetí elektrické směrnice v případě, že ke dni 3. září 2009 patří přenosová soustava vertikálně integrovanému podnikateli a zvolit mezi variantou oddělení ISO či ITO.

Ustanovení §24a Energetického zákona účinného ode dne 18. srpna 2011 tedy přebírá část Třetí elektrické směrnice upravující vlastnické oddělení provozovatele přenosové soustavy. Samotné jádro vlastnického oddělení, které bylo v této kapitole popsáno, lze spatřovat v ust. čl. 9 odst. 1, písm. a) – d) Třetí elektrické směrnice. V Energetickém zákoně toto jádro obsahuje jeho ust. §24a odst. 2 a odst. 5 EnergZ. Na rozdíl od Druhého energetického balíčku však ustanovení směrnice nebyla převzata doslovně, nýbrž příslušná pravidla vlastnického oddělení jsou upravena vlastním způsobem.

Tak například ust. čl. 9 odst. 1 písm. b) bod ii) je jako jediný obsažen téměř doslovně v ust. §25a odst. 2 písm. b) EnergZ, jehož význam spočívá v tom, že nad provozovatelem přenosové soustavy nesmí vykonávat kontrolu osoba, která vykonává kontrolu nad výrobcem či obchodníkem s elektřinou nebo plynem, nebo která vůči nim (tedy výrobcem či obchodníkem) uplatňuje „jiné právo“. Nad rámec směrnice už v tomto ustanovení přibyl požadavek, aby nad provozovatelem přenosové soustavy nevykonávala kontrolu osoba, která elektřinu či plyn přímo prodává. V tomto písmenu jsou tak zároveň řešeny dvě situace, první, ve které se jedná o společnost holdingového typu, kdy nad provozovatelem přenosové soustavy a nad podnikem plnící funkci výroby či obchodu stojí mateřská společnost, která tak nesmí vykonávat zde uvedené činnosti, a druhá situace, ve které se jedná o společnost koncernového typu, kdy nad provozovatelem přenosové soustavy nesmí přímo stát společnost elektřinu či plyn vyrábějící či s nimi obchodující.

Kritice je nutno podrobit následující písmeno c) příslušného ustanovení §24a odst. 2 EnergZ, které ne zcela úplně kryje situaci, kterou předepisuje směrnice. Totiž příslušné ustanovení směrnice (ust. čl. 9 odst. 1 písm. b) bod i)) zakazuje, aby stejná osoba vykonávala kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby či dodávky, dále vykonávala kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy a zároveň⁶⁷ uplatňovala ve vztahu k němu „jiné právo“. Implementace tohoto ustanovení se však dle mého názoru nezdařila, neboť ust. §24a odst. 2

⁶⁷ Zde je také nutno zdůraznit a znovu připomenout, že český překlad směrnice dle jejího ust. čl. 9 odst. 1 písm. b) bod i) zakazuje zároveň a) vykonávat kontrolu nad výrobcem či dodavatelem, b) vykonávat kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy nebo přenosovou soustavou, **nebo** c) uplatňovat ve vztahu k němu jakékoli právo; teprve z německého znění i anglického „to exercise control over an undertaking performing any of the functions of generation or supply, and directly or indirectly to exercise control or exercise any right over a transmission system operator“ je patrné, že zakázány jsou všechny tři činnosti, ad a), b) i c), a není tedy dána na výběr možnost zákazu činnosti a) a b) nebo a) a c), jak lze vyčíst z českého překladu. Tento závěr je též potvrzen literaturou viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 130.

písm. c) EnergZ zakazuje osobě vykonávající kontrolu nad výrobcem či obchodníkem elektřiny či plynu pouze a toliko uplatňovat ve vztahu k provozovateli přenosové soustavy „jiné právo“, a chybí zde už zákaz vykonávat vůči němu kontrolu, jak je stanoveno směrnicí.

Pojem *jiné právo* je implementací ust. čl. 9 odst. 2 Třetí elektrické směrnice. Český Energetický zákon jej definuje ve svém ustanovení §24a odst. 6 EnergZ, a rozumí se jím:

- a) *právo vykonávat hlasovací práva ve společnosti,*
- b) *vlastnictví účastnických cenných papírů, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota přesahuje 50% základního kapitálu společnosti,*
- c) *právo jmenovat, volit nebo jinak ustanovit a odvolávat členy dozorčí rady, členy statutárního orgánu, členy jiného orgánu společnosti určeného stanovami nebo prokuristu.*

Energetický zákon tedy sám definoval většinový podíl poněkud konkrétněji, neboť směrnice uvádí toliko „většinový podíl“⁶⁸, podle čehož tedy není zcela jednoznačné, zda se má na mysli jakýkoli většinový podíl, nebo podíl absolutní, tedy nadpoloviční. Zákonodárce též doplnil oproti směrnici výčet práv ohledně jmenování členů dozorčí rady či statutárního orgánu jejich přesnou specifikací včetně možnosti jejich odvolání, se kterou směrnice nepočítala. Taktéž byl za *orgán právně zastupující podnik* doplněn českému právníkovi poněkud známější prokurista.

V ustanovení §24a odst. 2 písm. d) a odst. 5 EnergZ nalezneme pak řešení vlastnického oddělení v případě vertikálně integrovaného podnikatele koncernového typu, tedy, že provozovatel přenosové soustavy jako mateřská společnost sám nesmí vykonávat kontrolu či *jiné právo* nad podnikem plnící funkci výrobce či obchodníka s elektřinou nebo plynem jako dceřinou společností, a zároveň, podobně jako tomu bylo v ust. odst. 2 písm. b) bod 2) EnergZ, přímo sám nevyrábí elektřinu či plyn, ani s nimi neobchoduje. Ustanovení odst. 5 řeší situaci obrácenou, kdy výrobce či obchodník s elektřinou nebo plynem nesmí vykonávat sám kontrolu nad provozovatelem přenosové soustavy, ani k němu vykonávat nikoli již *jiné právo*, jak uváděno výše, nýbrž práva specificky stanovená, a to:

- a) *hlasovací právo spojené s vlastnictvím podílu v provozovateli přenosové soustavy*

⁶⁸ Viz ust. čl. 9 odst. 2 písm. c) Třetí elektrické směrnice.

- b) *ustanovovat nebo odvolávat členy dozorčí rady, statutární orgán nebo jeho členy nebo*
- c) *vlastnit většinový podíl.*

Konečně, zbylá ustanovení toho, co bylo výše označeno za „jádro“ vlastnického oddělení, tedy ust. §24a odst. 2 písm. e) a f) EnergZ jsou svojí povahou převzata ze směrnice téměř doslovně z jejího ust. čl. 9 odst. 1 písm. c) a d), s výjimkou prvně uvedeného ustanovení (zákaz osobám vykonávající kontrolu nad výrobcem či obchodníkem s elektřinou nebo plynem, jmenovat členy statutárního orgánu, členy dozorčí rady, prokuristu nebo členy jiného orgánu provozovatele přenosové soustavy), kde se tento zákaz doplňuje nad rámec směrnice do zákona i pro osoby vyrábějící či prodávající elektřinu nebo plyn.

Taktéž v případě druhého uvedeného ustanovení, §24a odst. 2 písm. f) EnergZ, týkajícího se zákazu členství v dozorčí radě provozovatele přenosové soustavy a zároveň v dozorčí radě společnosti zabývající se výrobou či obchodem s elektřinou nebo plynem, se jedná o téměř doslovný přepis. Jen na rozdíl od směrnice došlo ke specifikaci orgánů, pro úplnost uvedme, že podle Energetického zákona nesmí být stejná osoba zároveň statutárním orgánem, jeho členem, členem dozorčí rady, prokuristou nebo členem jiného orgánu jak provozovatele přenosové soustavy, tak společnosti zabývající se výrobou či prodejem elektřiny nebo plynu.

V ustanovení §24a odst. 3 EnergZ myslel zákonodárce na situaci, která byla předestřena směrnicí v ust. čl. 9 odst. 6 (viz výklad výše), tedy že nastane případ, kdy osoby, na které dopadá povinnost vlastnického oddělení, ovládá členský stát. Dle Energetického zákona musí být společnost vykonávající funkci výroby či obchodu s elektřinou nebo plynem, kterou je „*státní orgán, orgán územního samosprávného celku nebo jiná osoba veřejného práva*“ (dále jen Státní orgán) nezávislá na tom Státním orgánu, který je provozovatelem přenosové soustavy. Zde se uplatní fikce, že tyto dva Státní orgány se nepovažují za tutéž osobu.

Na závěr kapitoly o vlastnickém oddělení provozovatele přenosové soustavy lze již jen zmínit poslední nedotčené ustanovení §24a odst. 4 EnergZ, a sice, že je-li v České republice založena taková společnost, která bude mít za cíl provozovat přenosovou soustavu ve více členských státech, považují se ustanovení o vlastnickém oddělení za splněná, když tento provozovatel přenechá nově zřízené společnosti svoji přenosovou soustavu k jejímu provozování společně s dalšími přenosovými soustavami za splnění podmínky, že tyto

přenosové soustavy byly v ostatních členských státech určeny buďto jako vlastnický oddělení provozovatelé přenosových soustav, anebo nezávislí provozovatelé přenosových soustav (ITO).

Tímto je implementace vlastnického oddělení Energetickým zákonem bohužel vyčerpána. Vytýkat lze zákonodárci skutečnost, že nemyslel na případ, kdy se Ministerstvo průmyslu a obchodu rozhodne zcizit akcie jediného tuzemského provozovatele přenosové soustavy. Jejich nabyvatel se musí řídit rigidním režimem vlastnického oddělení a není mu umožněno zvolit si žádnou mírnější variantu oddělení, jak o nich popisují následující kapitoly.

4.2.2. Nezávislí provozovatelé soustavy (ISO)

Protože jediný provozovatel přenosové soustavy v České republice je společnost ČEPS a.s. vlastněná státem, splnil český zákonodárce svoji povinnost oddělení přenosové soustavy již tím, že implementoval variantu vlastnického oddělení, a již tím zároveň splnil požadavky Třetího energetického balíčku. Ostatní dvě varianty oddělení, tedy Nezávislí provozovatelé soustavy (dále jen ISO) a Nezávislý provozovatel přepravní soustavy (ITO) již do právního řádu ČR implementovány nebyly. Budiž jim ponechán alespoň následující výklad, jak tyto varianty předpokládá Třetí energetický balíček.

Pro nezávislého provozovatele soustavy⁶⁹ se může členský stát rozhodnout, pokud ke dni 3. září 2009 je provozovatel přenosové soustavy součástí vertikálně integrovaného podniku⁷⁰. V opačném případě pak musí být aplikován model vlastnického oddělení, jak byl popsán v předchozí kapitole⁷¹. ISO v podstatě spočívá v založení takové společnosti, která spravuje přenosovou soustavu, jako kdyby byla jejím vlastníkem⁷². „Bývalý“ provozovatel přenosové soustavy, který vlastníkem zůstává, tak vlastně předává svoji přenosovou soustavu do správy nově vzniklého ISO, a to na základě své vlastní žádosti⁷³. Aby se tak mohlo stát, musí být

⁶⁹ Právní úprava ISO viz ust. čl. 13 až 14 a čl. 37 odst. 3 Třetí elektrické směrnice.

⁷⁰ Viz ust. čl. 13 odst. 1 Třetí elektrické směrnice.

⁷¹ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 11.

⁷² Viz CABAU, Emmanuel, et al. *EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets*. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 146.

⁷³ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 11.

splněno několik kritérií, které přímo definuje Třetí elektrická směrnice ve svých člancích 13, 14 a 37 odst. 3. Schválení určení ISO však podle těchto ustanovení podléhá souhlasu Evropské komise.

Za jádro ISO lze spatřovat požadavky ust. čl. 13 odst. 2 a 5 Třetí elektrické směrnice, kterými jsou:

- a) splnění požadavků ve smyslu ust. čl. 9 odst. 1 písm. b), c) a d) směrnice;
- b) dostatečné finanční, technické, fyzické a lidské zdroje k provádění úkolů provozovatele přenosové soustavy;
- c) dodržování tzv. desetiletého plánu rozvoje sítě;
- d) schopnost vlastníka dostát svým povinnostem dle ust. čl. 13 odst. 5 směrnice (viz níže), a
- e) schopnost ISO dostát svým povinnostem ve smyslu nařízení ES č. 714/2009, včetně spolupráce provozovatelů přenosové soustavy na evropské i regionální úrovni.

Aby byly požadavky směrnice naplněny, musí nově vzniklý ISO ještě navíc podstoupit proces certifikace dle ust. čl. 11 Třetí elektrické směrnice⁷⁴.

Protože nově vzniklý ISO je oprávněn provozovat přenosovou soustavu, kterou ve skutečnosti vlastní někdo jiný, je logicky zapotřebí upravit dispozice s přenosovou soustavou, jinými slovy upravit práva a povinnosti, která získá ISO a která zůstanou vlastníku přenosové soustavy. Toto rozdělení pravomocí upravují ustanovení čl. 13 odst. 4 Třetí elektrické směrnice v případě ISO a ust. čl. 13 odst. 5 stejné směrnice v případě vlastníka přenosové soustavy.

ISO se tak napříště stará o udělování přístupu třetím stranám a vybírání poplatků za něj. Dále je odpovědný za provoz, údržbu a rozvoj přenosové soustavy, plánování a výstavbu nové infrastruktury a její uvedení do provozu⁷⁵. Již vysvětlovací zpráva Evropské komise

⁷⁴ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010. Dostupný také z WWW: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 12.

⁷⁵ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 146.

zdůrazňuje, že ISO má jednat za tímto účelem, jakoby byl sám provozovatelem přenosové soustavy⁷⁶.

Naopak vlastník přenosové soustavy nesmí obstarávat přístup třetím osobám, ani investice sám plánovat. Mezi povinnosti vlastníka patří⁷⁷:

- a) poskytovat potřebnou součinnost a podporu ustanovenému ISO, aby mohl vykonávat svoji činnost, zejména poskytovat mu informace týkající se přenosové soustavy;
- b) pokrytí závazků vztahujících se k vlastnictví (aktivům) přenosové soustavy s výjimkou povinností nezávislého provozovatele soustavy; tímto je myšleno např. odpovědnost za stav přenosové soustavy, ale nikoli už za její správu⁷⁸;
- c) poskytovat investice, o kterých rozhodl ISO, a které schválil regulační orgán, anebo v případě, že s investicí vlastník nesouhlasí, musí strpět, aby takovou investici provedla třetí osoba nebo ISO sám, a k tomu poskytnout souhlas. Vlastníkem toho, o co se v tomto případě přenosová soustava vylepší, však bude ta osoba, která toto vylepšení financovala⁷⁹. Veškeré investiční jednání však podléhá souhlasu regulačního orgánu;
- d) povinnost poskytnout finanční záruky k provedení investic, ke kterým se sám zavázal; tedy nikoli k těm investicím, k jejichž provedení nedal souhlas.

Již podle toho, co bylo uvedeno je zřejmé, že do této varianty oddělení vstupuje ve velké míře národní regulátor, kterému směrnice dává k dispozici určitá práva a povinnosti. Souhrn a zmocnění k jejich výkonu nalezneme v ust. čl. 37 odst. 3 Třetí elektrické směrnice. Regulační orgán je tak kromě svých obecných povinností uvedených v ust. čl. 37 odst. 1 směrnice povinen ještě navíc:

- a) *monitorovat dodržování povinností plynoucích vlastníkovi přenosové soustavy a ISO z ustanovení článku 13, a za porušování těchto povinností ukládat sankce;*

⁷⁶ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 12.

⁷⁷ Kompletní výčet viz ust. čl. 13 odst. 5 Třetí elektrické směrnice.

⁷⁸ Viz tamtéž str. 13.

⁷⁹ Viz tamtéž.

- b) *monitorovat vztahy a komunikaci mezi vlastníkem přenosové soustavy a ISO, což zahrnuje též schvalování veškerých smluv mezi nimi;*
- c) *řešit spory plynoucí ze smluv uvedených v písm. b), a dále plynoucích z ust. čl. 37 odst. 11 Třetí elektrické směrnice⁸⁰;*
- d) *schvalovat investiční plány a víceletý plán pro rozvoj sítě⁸¹, který je ISO povinen vytvářet každoročně;*
- e) *sledovat, zda poplatky vybírané ISO za přístup do soustavy zahrnují i odměny pro vlastníka sítě, které jsou přiměřené ke způsobu užívání soustavy;*
- f) *pravomoc provádět v prostorách vlastníka a ISO:*
 - a. *inspekce a*
 - b. *neohlášená místní šetření; a*
- g) *monitorovat sledování poplatků za přetížení⁸² vybíraných podle ust. čl. 16 nařízení ES č. 714/2009.*

Aby tato zmocnění mohl regulační orgán členského státu provádět efektivně, jsou mu dána poměrně silná oprávnění v ust. čl. 37 odst. 4 Třetí elektrické směrnice, která jsou navíc dle povahy tohoto ustanovení minimální, tedy členský stát se smí odchýlit a svůj regulační zmocnit i k dalším činnostem ve směrnici neuvedeným. V první řadě smí takový orgán vydávat závazná rozhodnutí, provádět šetření týkající se fungování trhů s elektřinou a ukládat přiměřená vhodná opatření a za tím účelem též spolupracovat s orgánem členského státu, který je oprávněn kontrolovat hospodářskou soutěž, popřípadě s orgány kontrolující finanční trhy, anebo i s Evropskou komisí⁸³. V souvislosti s těmito pravomocemi si regulační orgán smí vyžádat od kontrolované osoby jakékoli informace potřebné pro plnění jeho pravomocí. V neposlední řadě má regulační orgán pravomoc ukládat „účinné, přiměřené a odrazující sankce elektroenergetickým podnikům“, které neplní povinnosti podle Třetí elektrické směrnice nebo rozhodnutí regulačního orgánu, a to až do výše 10% ročního obrátu provozovatele přenosové soustavy nebo vertikálně integrovaného podniku⁸⁴.

⁸⁰ Uvedené ustanovení opravňuje každou osobu k podání stížnosti regulačnímu orgánu v případě nespokojenosti s provozovatelem přenosové či distribuční soustavy v souvislosti s plněním jeho povinností.

⁸¹ V anglickém znění „multi-annual network development plan“.

⁸² V anglickém znění „Congestion charges“.

⁸³ Viz ust. čl. 37 odst. 4 písm. b) Třetí elektrické směrnice.

⁸⁴ Viz ust. čl. 37 odst. 4 písm. c) tamtéž.

Aby se však skutečně zajistila nezávislost ISO na vlastníkově přenosové soustavy, uvedená opatření by sama o sobě jistě nestačila. Proto je Třetí elektrickou směrnicí vyžadováno ještě právní a funkční oddělení vlastníka přenosové soustavy od ISO. V tomto jsou příslušná ustanovení obdobného charakteru, jako oddělení provozovatele přenosové soustavy podle Druhého energetického balíčku a zároveň oddělení provozovatelů distribuční soustavy podle Třetího energetického balíčku⁸⁵, o kterém pojednává zvláštní kapitola.

Právní oddělení tedy znamená povinnost „nezávislosti, pokud jde o jeho právní formu, organizaci a rozhodování na ostatních činnostech, které nesouvisí s přenosem“⁸⁶. Tato povinnost tedy s sebou přináší vytvoření nové společnosti, jejíž právní formu by bylo možno si zvolit, avšak musela by poskytovat dostatečnou formu nezávislosti ISO na vlastníku přenosové soustavy⁸⁷.

Požadavky funkčního oddělení představují zákaz osobám ovládajícím vlastníka přenosové soustavy účastnit či zapojit se do struktury takové společnosti, která vykonává jakoukoli funkci výroby, distribuce či dodávek elektřiny.⁸⁸ Dále jsou směrnicí kladeny požadavky, aby profesní zájmy vedení vlastníka přenosové soustavy bylo možno pokládat za nezávislé. Kupříkladu mzdová opatření přijímaná vlastníkem sítě v případě integrovaného podniku mohou způsobit konflikt zájmů – nebude se jednat o nezávislé opatření, pokud bude mít vlastník sítě vliv na odměňování zaměstnanců či např. členů statutárního orgánu ISO. Takový nezávislý provozovatel soustavy logicky nebude nezávislý a je více pravděpodobné, že bude svoji činnost provádět ve prospěch vlastníka sítě. Je však již na členském státě, aby do svého právního řádu implementoval vlastní opatření, aby takovýmto situacím předcházel.

Posledním opatřením oddělení vlastníka od ISO je požadavek vypracování programu shody, jak již bylo zmíněno výše v kapitole o oddělení provozovatelů distribučních soustav podle Druhého energetického balíčku⁸⁹. Tento program vypracovává vlastník přenosové soustavy tak, aby obsahoval program vylučující diskriminační chování a opatření ke sledování tohoto programu. Diskriminačním chováním je možno rozumět například vynášení informací

⁸⁵ Srov. ust. čl. 26 Třetí elektrické směrnice a ust. čl. 10 Druhé elektrické směrnice.

⁸⁶ Ust. čl. 14 odst. 1 Třetí elektrické směrnice.

⁸⁷ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 154.

⁸⁸ Např. člen dozorčí rady ISO nesmí být členem statutárního orgánu podniku vyrábějícím elektřinu.

⁸⁹ Srov. ust. čl. 14 odst. 2 písm. c) Třetí elektrické směrnice a ust. čl. 15 odst. 2 písm. d) Druhé elektrické směrnice.

spřízněným zákazníkům, zatímco ostatním zákazníkům tyto informace ISO neposkytne. Proto je opět na národní legislativě, ale i vlastníku soustavy, aby stanovil např. přesné informace, které nesmí žádný ze zaměstnanců zveřejňovat. Členský stát by pak měl stanovit i sankce za porušení takového zákazu ve smyslu obecného porušení tohoto programu.

Jelikož jsou tyto požadavky právního a funkčního oddělení podobné úpravě podle Druhého energetického balíčku, v případě, že by v České republice existoval koncern provozující přenosovou soustavu, splňoval by požadavky nové úpravy varianty ISO již tehdy, kdyby byl plně v souladu s Druhým energetickým balíčkem a učinil již jen relativně drobná opatření ohledně práv a povinností vůči vlastnictví přenosové soustavy.

Za účelné však považuji výklad o nezávislém provozovateli soustavy ukončit a věnovat již několik odstavců poslední variantě, a to Nezávislému provozovateli přenosové soustavy.

4.2.3. Nezávislí provozovatelé přenosové soustavy (ITO)

Poslední možností oddělení provozovatelů přenosových soustav je nezávislý provozovatel přenosové soustavy (Independent transmission operator – ITO)⁹⁰. Oproti předchozí variantě zůstává přenosová soustava ve vlastnictví vertikálně integrovaného podnikatele, a zároveň není třeba zakládat novou společnost, která by tuto soustavu spravovala. Namísto toho je provozovatel takové soustavy povinen přijmout celou řadu omezujících opatření, která zaručí nezávislé jednání od těch částí vertikálně integrovaného podnikatele, které zaručí jeho nezávislé jednání.

Česká republika však příslušná ustanovení o ITO v oboru elektroenergetiky neimplementovala, a to ze stejného důvodu, jako tomu bylo u ISO – nebyla k tomu povinna, neboť, jak zmíněno výše, jediný provozovatel přenosové soustavy v ČR, společnost ČEPS a.s., nebyla ke dni 3. září 2009⁹¹ součástí žádného vertikálně integrovaného podnikatele, když všechny její akcie patří Ministerstvu průmyslu a obchodu. Česká republika tedy splnila povinnosti oddělení tím, že implementovala formu vlastnického oddělení dle ust. čl. 9 Třetí elektrické směrnice.

Aby byly naplněny cíle účinného oddělení i přesto, že přenosová soustava zůstane ve vlastnictví dosavadního provozovatele, musí být nově určený provozovatel ve svém jednání

⁹⁰ Právní úprava ITO viz ust. čl. 17 až 23 a čl. 37 odst. 5 Třetí elektrické směrnice.

⁹¹ Srov. ust. čl. 9 odst. 8 Třetí elektrické směrnice.

dostatečně autonomní a nezávislý na mateřské společnosti v rámci vertikálně integrovaného podnikatele⁹². Za tím účelem musí být nový ITO soběstačný a mít k dispozici dostatečná aktiva, lidské, technické, fyzické a finanční zdroje, které jsou pro provoz soustavy zapotřebí⁹³. Přenosovou soustavu (veškerá aktiva nutná pro přenos elektřiny) proto musí vlastnit ITO, a jeho zaměstnanci (resp. zaměstnanci potřební pro přenos elektřiny) jsou zaměstnávání výlučně tímto provozovatelem. ITO musí být výlučně ve formě buďto akciové společnosti, nebo společnosti s ručením omezeným, jak stanoví ust. čl. 17 odst. 3 Třetí elektrické směrnice.

Kromě standardních povinností vyplývajících provozovateli přenosové soustavy z požadavků směrnice⁹⁴ je ITO také povinen vykonávat některé činnosti navíc, které jsou toliko demonstrativně uvedeny v ust. čl. 17 odst. 2 Třetí elektrické směrnice. Patří k nim především:

- *zastupování provozovatele přenosové soustavy navenek;*
- *zastupování provozovatele v rámci Evropské sítě provozovatelů přenosových soustav pro elektřinu (ENTSO-E)⁹⁵;*
- *nediskriminační správa přístupu třetích osob k přenosové soustavě a vybírání poplatků za přístup;*
- *provozování, udržování a rozvoj přenosové soustavy;*
- *investiční plánování s cílem zaručení bezpečnosti dodávek a*
- *zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných zaměstnanců pro každodenní provoz, včetně právních služeb, účetnictví a správy informačních technologií.*

Poslední zmíněná činnost zaslouží poznámku, a sice že ITO smí vyhledávat a uzavírat smlouvy i se třetími stranami pro poskytování právního poradenství, účetnictví a správy informačních technologií, avšak pouze tehdy, je-li zajištěna jejich nezávislost na ostatních složkách vertikálně integrovaného podnikatele. Požadavek pramení z ust. čl. 17 odst. 5 a 6 Třetí

⁹² Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 15.

⁹³ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 158.

⁹⁴ Viz ust. čl. 12 Třetí elektrické směrnice

⁹⁵ ENTSO-E je anglická zkratka pro „European Network of Transmission System Operators for Electricity”.

elektrické směrnice, totiž ITO nesmí používat společný informační systém ani stejných poradců či auditorů účetnictví jako jiná část vertikálně integrovaného podnikatele.

Je však zásadně zakázáno poskytovat zaměstnance či služby v rámci vertikálně integrovaného podnikatele, avšak nikoli bezvýjimečně. Pro odchýlný postup musí být splněny dvě kumulativní podmínky, a to že poskytování takových služeb nebude diskriminační vůči některým uživatelům soustavy a nebude tak narušovat hospodářskou soutěž, a že k tomu dá souhlas regulační orgán.⁹⁶

Nezávislost ITO je podtržena požadavkem, aby tento ve vztahu k aktivům potřebným k provozu soustavy disponoval dostatečnými rozhodovacími oprávněními, která nebudou nijak závislá na jiné složce vertikálně integrovaného podnikatele, jehož je ITO součástí. S tím jde ruku v ruce požadavek zákazu jakýchkoli jednání ze strany takového integrovaného podnikatele, aby nebránil ITO v jeho povinnostech, nebo aby ho nepoškozoval při jejich plnění. Příkladem porušení tohoto zákazu by byla situace, kdy ITO uzavře smlouvu s určitou společností, jejímž předmětem bude přístup do přenosové soustavy, a následně by vertikálně integrovaný podnikatel po ITO nárokoval jakékoli sankce, protože si přál, aby byl tento přístup přenechán jiné, s ním spřízněné osobě. Takové jednání by bylo porušení hned několika ustanovení směrnice, a to ust. čl. 18 odst. 1 písm. a), odst. 5 a odst. 9.

Tato ustanovení si kladou za cíl liberalizovat a otevírat trh, zamezovat diskriminační chování a zachovávat hospodářskou soutěž. Žádná osoba totiž nesmí být diskriminována, ITO musí být skutečně nezávislý a být vybaven dostatečnými oprávněními, aby mohl jednat samostatně a autonomně, a integrovaný podnik, jehož je součástí vůči němu nesmí uplatňovat žádné sankce, ani jej při plnění jeho povinností poškozovat.⁹⁷

Pokud jde o financování činností ITO, směrnice požaduje, aby směl získávat peníze na kapitálových trzích a z krátkodobého hlediska jednal za každých okolností tak, aby měl k dispozici zdroje k zajištění činnosti přenosu elektřiny⁹⁸. Dlouhodobě musí mít ITO zdroje pro uskutečnění plánovaných investičních záměrů, a o těchto zdrojích musí informovat

⁹⁶ Srov. ust. čl. 17 odst. 1 písm. c) a odst. 5 a 6 Třetí elektrické směrnice.

⁹⁷ To zejména zdůrazňuje ust. čl. 18 odst. 9 Třetí elektrické směrnice.

⁹⁸ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 17.

národního regulátora⁹⁹. Směrnice samotná však nezakazuje, aby ITO získával zdroje od vertikálně integrovaného podniku, naopak dohody i finančního charakteru povoleny jsou, podléhají však souhlasu regulačního orgánu, jak požaduje ust. čl. 18 odst. 6 a 7 Třetí elektrické směrnice.

Pro ITO však není dovoleno držet obchodní podíl jakékoli jiné dceřiné společnosti vertikálně integrovaného podniku, či přijímat dividendy. To samé platí i obráceně, tedy jiné části vertikálně integrovaného podniku nesmí mít v ITO žádný podíl.¹⁰⁰

Jedině těmito zákazy lze dosáhnout uspokojivé úrovně nezávislosti ITO. Dle ust. čl. 18 odst. 4 Třetí elektrické směrnice navíc nesmí vertikálně integrovaný podnik určovat konkurenční chování ITO, zajímat se o jeho každodenní činnosti a správu sítě, ani určovat výslednou podobu desetiletého plánu rozvoje sítě.

Jen tehdy, když jsou splněna tato opatření, může provozovatel přenosové soustavy požádat regulační orgán o udělení certifikátu nezávislosti, kterým se oddělení potvrdí a takový provozovatel se určí za ITO.

Podobu vnitřní struktury ITO upravují ust. čl. 19 a 20 Třetí elektrické směrnice. Určující roli ve vedení celého provozovatele je jeho dozorčí orgán. Jen ten má pravomoc jmenovat či odvolávat osoby vedoucí celého provozovatele, či členy správního orgánu ITO. Toto oprávnění, které zahrnuje též určení jejich pracovních podmínek a odměňování, však není zcela autonomní. Za takové situace by stále mohlo existovat riziko, že jmenované osoby byly do funkce ustaveny na žádost či pod vlivem vertikálně integrovaného podnikatele, ačkoli by se tak dít nemělo. Proto existuje povinnost poskytnout regulačnímu orgánu téměř veškeré informace (např. identita, podmínky funkčního období, doba jeho trvání nebo i rozhodnutí o jeho ukončení) o nově jmenovaných osobách na tato vedoucí místa. Pokud do tří týdnů nevznesou regulační orgán námitky proti takovému ustanovení do funkce anebo odvolání, teprve tehdy lze hovořit o účinném jmenovacím úkonu¹⁰¹.

Regulační orgán je oprávněn vznášet námitky ve dvou případech, a to když lze pochybovat o nezávislosti nově jmenovaných osob (například by se jednalo o osobu, která předtím

⁹⁹ Viz tamtéž str. 16.

¹⁰⁰ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 165.

¹⁰¹ Viz tamtéž str. 168.

působila v rámci vedoucí pozice jiné složky vertikálně integrovaného podnikatele), anebo pokud má regulační orgán za to, že ukončení funkčního období není důvodné¹⁰² (např. – značně přehnaný scénář – kde by se jednalo o nepohodlného člena dozorčí rady, prostřednictvím kterého by vertikálně integrovaný podnikatel chtěl vykonávat vliv v ITO).

První výše zmíněný scénář není zvolen náhodně, neboť jmenované osoby podléhají časovému testu, a zakazuje se, aby tři roky před jmenováním do funkce zastávaly „*odborné postavení nebo měly odpovědnost, zájem nebo podnikatelský vztah, přímo nebo nepřímo se týkající vertikálně integrovaného podniku nebo jakékoli jeho části...*“¹⁰³ (dále jen tříletý časový test). Toto omezení však neplatí toliko pro nově jmenované osoby, nýbrž pro všechny stávající osoby řídící ITO či jeho členy správních orgánů, včetně všech zaměstnanců ITO. Žádný z nich nesmí mít prospěch z jiné části vertikálně integrovaného podnikatele, ani jejich odměňování nesmí záviset na ničem jiném, než na výsledku hospodaření tohoto ITO.

Zajímavou výjimkou je však poslední odstavec ust. čl. 19 odst. 8 Třetí elektrické směrnice, totiž že opatření podle předchozího odstavce, specifikováno konkrétně na členy správního orgánu či osoby odpovědné za řízení ITO, je aplikováno na většinu těchto osob, tedy takový počet, který je o jeden vyšší, než jejich polovina¹⁰⁴. Zbývající členové, na které toto omezení nedopadá, nesmí zastávat významnou funkci v jiné složce ITO nejméně šest měsíců před jejich ustanovením do funkce. Nastane-li situace, že správním orgánem je jedna osoba, platí pro ni automaticky časový test tříletý.

Významný právní prostředek, který je členovi správního orgánu vložen do rukou, je právo na odvolání k regulačnímu orgánu v případě, je-li tento člen odvolán předčasně.¹⁰⁵

Dojde-li k ukončení funkčního období členů správního orgánu či osoby odpovědné za řízení ITO, nerozhodno zda jeho uplynutím, či odvoláním, nastupuje „zákonná“ konkurenční doložka a tato osoba pak čtyři další roky po skončení funkčního období nesmí zastávat

¹⁰² Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 18.

¹⁰³ Srov. ust. čl. 19 odst. 3 Třetí elektrické směrnice.

¹⁰⁴ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 19.

¹⁰⁵ Viz ust. čl. 19 odst. 6 Třetí elektrické směrnice.

„odborné postavení, mít odpovědnost, zájem nebo podnikatelský vztah“ vůči kterékoli jiné složce vertikálně integrovaného podnikatele¹⁰⁶. Důvodem je skutečnost, že své znalosti by mohla zneužít v neprospěch otevřenosti, konkurence a v rozporu se zásadou nediskriminace na elektroenergetickém trhu.

Zvláštní odstavec si zaslouží dozorčí orgán sám o sobě. Kromě jmenování řídicích osob či členů správního orgánu má tři významné kompetence založené ust. čl. 20 Třetí elektrické směrnice:

- *schvalování ročních a dlouhodobých finančních plánů;*
- *schvalování úrovně zadluženosti ITO a*
- *rozhodování o rozdělování a výše dividend.*

Jeho kompetence jsou však vymezeny i negativně. Dozorčí orgán se nesmí zabírat záležitostmi každodenního provozu a správy ITO a nesmí být zapojen do tvorby desetiletého plánu rozvoje sítě, což představuje opatření posilující nezávislost.

Směrnice požaduje, aby členové dozorčího orgánu byli složeni zčásti ze členů zastupujících vertikálně integrovaného podnikatele, zčásti akcionářů či podílníků, a pokud to právo členského státu stanovuje, i zaměstnanců ITO.

Konečně, pro regulační orgán platí stejné omezující opatření týkající se osob se zájmy v jiné části vertikálně integrovaného podnikatele (tříletý časový test, kdy tato osoba nevykonávala významnou funkci v jiné složce vertikálně integrovaného podnikatele), avšak pouze na počet členů o jeden nižší, než je jejich polovina¹⁰⁷. Ustanovení o možnosti regulačního orgánu vznášet námitky v případě bezdůvodného odvolání z funkce člena dozorčího orgánu se však již aplikuje na všechny jeho členy¹⁰⁸.

Stejně jako tomu je u ISO, i ITO je povinen vypracovat program shody zajišťující nediskriminační chování ITO a zároveň pověřit kontrolou jeho plnění tzv. kontrolora shody.

¹⁰⁶ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 169.

¹⁰⁷ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 19.

¹⁰⁸ Srov. ust. čl. 20 odst. 3 poslední alinea Třetí elektrické směrnice.

Tento však provádění programu neprovádí sám, je k tomu oprávněn též regulační orgán, ba co více, tento program podléhá jeho schválení¹⁰⁹. Ingerence národního regulátora však pokračuje též, pokud jde o jmenování kontrolora či jeho odvolání, podmínky zaměstnání a délky mandátu. Se jmenováním i odvoláním musí regulátor souhlasit a v případě, kdy se ukáže, že kandidát neposkytuje záruky, že bude jednat nezávisle, anebo postrádá odbornou způsobilost, může regulátor jmenování kontrolora přímo odmítnout¹¹⁰. Dozorčí orgán může kontrolora odvolat i na žádost regulátora, kdykoli se v budoucnu vyskytne nebezpečí, že kontrolor nejedná nezávisle, či postrádá odbornou způsobilost. Nezávislost kontrolora je zajištěna stejnými pravidly, jako tomu je u členů správního orgánu či osoby řídící ITO, tedy uplatní se zde stejný tříletý časový test.

Mezi pravomoci kontrolora shody patří např.¹¹¹:

- *sledování provádění programu shody;*
- *vypracování výroční zprávy předkládané regulačnímu orgánu ohledně přijatých opatření k provedení programu shody;*
- *oznamování tomuto orgánu porušení předpisů během provádění programu shody;*
- *oznamování jakýchkoli finančních či obchodních vztahů mezi ITO a vertikálně integrovaným podnikatelem regulátorovi, ale také*
- *předkládání navrhovaných investičních plánů;*
- *účastnit se zasedání, jejichž předmětem je přístup do přenosové soustavy a sazby za něj, nebo provoz, údržba či rozvoj přenosové soustavy;*
- *přístup k údajům a do prostor ITO v nezbytném rozsahu potřebném pro výkon činností kontrolora, a to i bez předchozího ohlášení.*

Pokud jde o investiční rozhodnutí přijímaná za účelem rozvoje sítě, je ITO povinen každý rok předkládat regulačnímu orgánu desetiletý plán rozvoje sítě¹¹². Tento plán by měl zahrnovat úvahu o budoucí nabídce a poptávce elektřiny a měl by vznikat v součinnosti se všemi myslitelnými zúčastněnými stranami, především po konzultaci s účastníky elektroenergetického trhu. Důvodem, proč desetiletý plán vzniká, je všeobecný rozvoj

¹⁰⁹ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 174.

¹¹⁰ Toto oprávnění vyplývá přímo z textu směrnice viz ust. čl. 21 odst. 2 Třetí elektrické směrnice.

¹¹¹ Kompletní výčet srov. ust. čl. 21 odst. 3 až 12 Třetí elektrické směrnice.

¹¹² Úprava desetiletého plánu rozvoje sítě srov. ust. čl. 22 Třetí elektrické směrnice.

soustavy, který prospívá všem stranám a zajištění bezpečnosti dodávek¹¹³. Během konzultací by mělo vyjít najevo, které části soustavy je třeba modernizovat v příštích deseti letech, které konkrétní investice budou provedeny v příštích třech letech, a taktéž by měl obsahovat časový rámeček pro všechny investice. Desetiletý plán jakožto koncepční nástroj neznázorňuje toliko národní potřeby, při jeho tvorbě musí provozovatel přenosové soustavy zohlednit též mezinárodní situaci a její předpokládaný vývoj. Právo účastnit se konzultací by mělo být zaručeno otevřeně a transparentně všem skutečným či potenciálním uživatelům, za účasti regulačního orgánu, který výsledky konzultací zveřejňuje a poukazuje na možné potřeby investic.

Před nečinností jsou trh a investoři chráněni tím, že pokud ITO neprovede investici, která má být v příštích třech letech provedena, může regulační orgán buď požádat ITO, aby investici uskutečnil, nebo zorganizovat výběrové řízení pro libovolné investory, s jehož vítězem ITO musí investici provést (ať už v podobě financování nebo přímo výstavby nových aktiv), anebo zaváže ITO k upsání vyššího základního kapitálu, jehož účastníkem může být kterýkoli investor¹¹⁴. ITO je povinen v tomto řízení poskytnout investorům veškeré relevantní informace. Zároveň veškeré finanční dohody podléhají souhlasu regulačního orgánu.

Nezbývá než kapitolu o ITO uzavřít podobným způsobem, jako tomu bylo u ISO, tedy výkladem o zvláštních oprávněních regulačního orgánu. Tato jsou v případě ITO vyjmenována v ust. čl. 37 odst. 5 Třetí elektrické směrnice. Zčásti jsou tato oprávnění regulačního orgánu upraveny podobně, jako u ISO, např. jde-li o pravomoc ukládat sankce za diskriminační chování, sledování komunikace, obchodních a finančních vztahů mezi ITO a vertikálně integrovaným podnikatelem včetně jejich schvalování, řešit mezi těmito osobami spory a provádění inspekcí včetně neohlášených místních šetření.

Nově zde smí regulační orgán požadovat od ITO odůvodnění, obdrží-li oznámení od kontrolora shody o přijatých investičních opatřeních. ITO musí předložit dostatečné důkazy o skutečnosti, že nedošlo k diskriminačnímu chování při přijímání takovýchto rozhodnutí.

¹¹³ Viz European Commission. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010.

Dostupný také z WWW:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf str. 20.

¹¹⁴ K variantám „nucené investice“ viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 181.

Konečně, regulační orgán smí v případě opakovaného porušování zákazu diskriminace anebo obecně neplnění povinností ze strany ITO zadat všechny nebo konkrétní úkoly jinému nezávislému provozovateli soustavy (ISO), aby tak byla dodržena kontinuita přenosu elektřiny¹¹⁵.

Protože model ITO je úplnou novinkou, obsahuje Třetí elektrická směrnice ustanovení zavazující Evropskou komisi k předložení průzkumné zprávy Evropskému parlamentu do 3. března 2013 (tj. dva roky po uplynutí transpoziční lhůty), zda opatření uložená směrnicí v oblasti ITO poskytují dostatečné záruky účinného a efektivního oddělení. Není divu, že si evropský zákonodárce vyhradil „zkušební dobu“ pro tak náročnou variantu jako je ITO, neboť z předchozích zkušeností se poučil, že ne vždy vedla liberalizační opatření právě tím směrem, který zamýšlel.

4.3. Varianty oddělení provozovatelů přepravních soustav podle Třetího energetického balíčku

Oddělení v oblasti plynárenství podle Třetí plynové směrnice probíhá podle stejných třech variant, jako tomu bylo v elektroenergetice, ačkoli je upravují jiné směrnice. Protože varianty jsou nejen stejné, ale i jejich obsah je téměř totožný, budu se v následujících odstavcích zabývat spíše odlišnostmi mezi elektroenergetikou a plynárenstvím a zároveň, jak byly které varianty implementovány v České republice.

Již na tomto místě lze poznamenat, že v České republice se nachází v oboru plynárenství jediná přepravní soustava, která ke dni 3. září 2009 patřila společnosti RWE Transgas Net, s.r.o.¹¹⁶, která náležela do koncernu RWE, a tedy vertikálně integrovanému podnikateli.¹¹⁷ Česká republika se tedy mohla rozhodnout neimplementovat příslušná ustanovení o vlastnickém oddělení, a aplikovat buďto ISO nebo ITO, jak vyplývá z ust. čl. 9 odst. 8 Třetí plynové směrnice. Konečné řešení vypadá tak, že Energetický zákon obsahuje jak vlastnické oddělení, tak ITO, a v případě, že se v budoucnu přepravní soustava dostane do dispozice podniku, který není součástí vertikálně integrovaného podnikatele, dopadnou na něj povinně

¹¹⁵ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 184-185.

¹¹⁶ Jak vyplývá z výpisu z Obchodního rejstříku, pod touto firmou společnost vystupovala do dne 3. března 2010, její současná obchodní firma zní NET4GAS, s.r.o.

¹¹⁷ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 211/2011 sb., bod 87.

ustanovení o vlastnickém oddělení. V současné době, kdy však přepravní soustavu ovládá vertikálně integrovaný podnikatel, by měl být ke dni 3. března 2012 aplikován model ITO.

Třetí plynová směrnice obsahuje dále ustanovení čl. 9 odst. 11, které umožňuje, aby vertikálně integrovanému podnikateli vlastnícímu přepravní soustavu nebylo bráněno podnikat kroky vedoucí k vlastnickému oddělení. Na takovou situaci zákonodárce pamatoval v ust. §58a odst. 1 EnergZ.

4.3.1. Vlastnické oddělení provozovatele přepravní soustavy a jeho implementace do právního řádu České republiky

Vlastnické oddělení upravuje Třetí plynová směrnice ve svém ust. článku 9 bez výjimek stejným způsobem, jako je vlastnické oddělení přenosové soustavy upraveno v elektroenergetice. Závěry obsažené v kapitole 4.2.1. této práce lze tedy vztáhnout i na tuto kapitolu.

Pokud jde o implementaci vlastnického oddělení provozovatele přepravní soustavy v České republice, zabývá se jím ust. §58n EnergZ, které je až na některé jazykové odlišnosti takřka totožné, jako ust. §24a EnergZ, zabývající se vlastnickým oddělením provozovatele přenosové soustavy.

Jedinou výjimku představuje ust. §58n odst. 2 písm. d) bod 2. EnergZ týkající se požadavku, aby provozovatel přepravní soustavy sám nevyráběl nebo neobchodoval s elektřinou či plynem. V Případě elektroenergetiky zde příslušné ustanovení (§24a odst. 2 písm. d) bod 2.) končí, nicméně v plynárenství pokračuje dál a požaduje, aby provozovatel přepravní soustavy navíc nevlastnil výrobu elektřinu či plynu. Požadavek vlastnického oddělení v plynárenství je tedy nepatrně přísnější, než je tomu v elektroenergetice.

Podotýkám, že směrnice požaduje toliko, aby provozovatel přepravní soustavy nevykonával kontrolu nad podnikem ve funkci výroby či dodávek¹¹⁸, nikoli, že tuto funkci nesmí sám činit. Pokud však nesmí provozovatel mít kontrolu nad touto činností, lze extenzivním výkladem dojít k závěru, že tuto činnost ani nesmí vykonávat. Vysvětlení, proč zákon obsahuje zrovna v případě plynárenství ustanovení přísnější, nevyplývá ani z důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb. implementujícím Třetí energetický balíček, která ještě navíc chybně uvádí, že ustanovení §58a až 58n jsou implementací ust. čl. 17 odst. 3 Třetí plynové směrnice (tato

¹¹⁸ Srov. ust. čl. 9 odst. 1 písm. b) Třetí plynové směrnice.

ustanovení Energetického zákona v sobě zahrnují jak vlastnické oddělení, tak ITO). Nelze proto vyloučit, že dodatečný požadavek je nedbalostí zákonodárce, který neprovedl implementační opatření s náležitou péčí, a pokud jde o vlastnické oddělení, příslušné ust. §24a tento požadavek postrádá.

4.3.2. Nezávislí provozovatelé soustavy (ISO)

Obecně lze říci, že úprava ISO v plynárenství je totožná, jako tomu bylo v elektroenergetice. Rozdílně jsou upravena jen některá ustanovení.

Jedním z rozdílů jsou požadavky oddělení a nezávislosti dle ust. čl. 15 Třetí plynové směrnice. Kromě provozovatele přepravní soustavy je toto ustanovení vztaženo též na provozovatele podzemního zásobníku plynu, avšak jen na takové zásobníky, které jsou nezbytné pro poskytnutí přístupu k soustavě.

A protože v elektroenergetice neexistuje paralela k podzemním zásobníkům plynu, tedy neexistují regulovaná zařízení, ve kterém by se skladovala elektřina, nachází se mezi požadavky oddělení ve výše zmíněném článku též zvláštní ustanovení týkající se výlučně oddělení provozovatelů podzemních zásobníků plynu. Toto ustanovení zaručuje těmto provozovatelům dostatečná oprávnění zacházet s aktivy nezbytnými pro provoz, údržbu a rozvoj zásobníku nezávisle na integrovaném podnikateli, avšak nikoli bezvýjimečně. Mateřská společnost není oprávněna provozovateli zásobníku dávat pokyny ohledně každodenního provozu, ale smí např. schvalovat roční finanční plán provozovatele a určovat jeho zadluženost. Toto ustanovení poněkud připomíná úpravu ITO ve smyslu ust. čl. 18 odst. 1 písm. a) Třetí elektrické i plynové směrnice. V ostatním je úprava oddělení podzemního zásobníku plynu totožná, jako u provozovatele přenosové soustavy.

Poněvadž Česká republika se rozhodla v oboru plynárenství nezvolit variantu ISO, považuji za účelné, výklad o ní ukončit, a ve zbytku odkázat na kapitolu 4.2.2., která se jí věnuje v elektroenergetice.

4.3.3. Nezávislí provozovatelé přepravní soustavy (ITO) a jeho implementace do právního řádu České republiky

Právní úprava nezávislého provozovatele přepravní soustavy podle Třetí plynové směrnice je shodná s úpravou podle Třetí elektrické směrnice, a to dokonce, i pokud jde o číselné

označení článků. Nezbyvá než věnovat několik odstavců k podobě ITO, v jaké ho přijal český zákonodárce do svého právního řádu.

Důvodová zpráva k zákonu č. 211/2011 Sb. uvádí ve své obecné části podrobný průzkum náročnosti a finančního zatížení jednotlivých modelů oddělení a ve které byl ITO považován za nejvýhodnější, i pokud jde o zásahy do vlastnických práv a ochranu zákazníků¹¹⁹. Uvádí však také zásadní negativum, a to vysokou administrativní náročnost pro veřejnou správu (myšlen je zde konkrétně intenzivní dozor ERÚ)¹²⁰.

Úpravu ITO nalezneme v Energetickém zákoně v jeho ust. §58b až 58m. Hned mezi první ustanovení je vložen požadavek, aby ITO fungoval buďto ve formě akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, nebo evropské společnosti. Jedná se o implementaci ustanovení čl. 17 odst. 3 Třetí plynové směrnice. Dále však Energetický zákon požaduje, aby vydávala v případě, že ITO zvolí formu akciové společnosti, toliko listinné akcie na jméno či akcie zaknihované. Důvodem této úpravy je skutečnost, že společenská struktura společnosti by měla být ze strany ERÚ kontrolovatelná, tedy aby bylo možno zjistit, zda akcionářem ITO je či není složka vertikálně integrovaného podnikatele.

V případě, že ITO vykonává svoji činnost ve formě společnosti s ručením omezeným, je povinen zřídit v ní dozorčí radu, neboť jak zmíněno v kapitole 4.2.3. výše, dle požadavků směrnice je to právě dozorčí rada, které jsou svěřena rozsáhlá oprávnění, a bez ní by standardní struktura společnosti s ručením omezeným mohla tato oprávnění pojmout jen těžko. Zřízení dozorčí rady je tak pravidlem speciálním k ust. §137 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb. (dále jen Obchodní zákoník, ObchZ).

Jednou z pravomocí dozorčí rady je jmenování statutárního orgánu (v případě s.r.o.) či volba členů statutárního orgánu (v případě a.s.) a jejich odvolávání, a zároveň schvalování smluv o výkonu funkce statutárního orgánu či člena statutárního orgánu. Jejich funkční období se stanovuje na pět let, avšak stanovy společnosti smí toto období zkrátit, a to nejvýše o dva roky. Obecné pravidlo o tom, že členy statutárního orgánu či statutární orgán smí volit i odvolávat valná hromada, je tak prolomeno, a příslušné ustanovení §58c odst. 2 EnergZ, je opět ustanovením zvláštním k ust. §194 odst. 1 Obchodního zákoníku. Navíc Energetický

¹¹⁹ Viz kapitola 4 obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

¹²⁰ Viz tamtéž, bod 1.3.

zákon upravuje specifický a jediný důvod k odvolání těchto členů, a to hrubé porušení povinností spojených s výkonem funkce.

Dozorčí rada však při jmenování a odvolání členů statutárního orgánu nemá zcela volné ruce, totiž osoby schválené dozorčí radou podléhají souhlasu ERÚ zároveň spolu s uzavřením smlouvy o výkonu funkce jednatele či člena statutárního orgánu, či jejich změny¹²¹. Při postupu schvalování těchto osob nebo smluv se postupuje podle nového ustanovení §58f EnergZ, který dává ERÚ pravomoc, aby ve věci jmenování, odvolávání statutárního orgánu nebo jeho člena nebo schvalování smluv o výkonu funkce prováděl řízení. Zákon obsahuje domněnku právní fikce, že pokud ERÚ nerozhodne do tří týdnů od doručení „úplné žádosti“¹²², má se za to, že jmenování, volbu nebo odvolání člena či smlouvu schválil. Pokud však ERÚ vyjádří svůj nesouhlas se jmenovanou osobou, tato se členem statutárního orgánu nestane, přestože tak rozhodla dozorčí rada.

Regulační autoritě jsou dány dva důvody, kdy takové jmenování, volbu nebo odvolání či smlouvu nesmí schválit, a to, pokud:

- lze mít důvodně za to, že lze pochybovat o plnění funkce statutárního orgánu řádně a nezávisle či podmínky smlouvy o plnění funkce statutárního orgánu neumožňují řádný a nezávislý výkon funkce na funkci jiné, než je ITO¹²³, nebo
- v případě, že kdy se jedná o odvolání člena statutárního orgánu před řádným uplynutím jeho funkce, se vyskytnou pochybnosti o důvodnosti tohoto odvolání¹²⁴.

Takto upravený způsob jmenování členů statutárního orgánu vychází z německého práva akciových společností, neboť jen tehdy má být zajištěno, že člen statutárního orgánu bude skutečně nezávislý na vertikálně integrovaném podniku a bude před ním chráněn proti

¹²¹ Srov. ust. §58c odst. 3 a 4 EnergZ.

¹²² Zákon však již explicitně neuvádí požadavek, aby dozorčí rada nebo kterýkoli jiný orgán posílal ERÚ jakoukoli žádost o schválení nově zvoleného statutárního orgánu nebo jeho člena, či žádost o schválení smlouvy o výkonu jeho funkce. Blíže k tomu nalezneme ve zvláštní části důvodové zprávy, kde je ve vysvětlení k bodu 87 uvedeno, že řízení o schválení se zahajuje doručením žádosti o udělení souhlasu se jmenováním, volbou nebo odvoláním dotčených osob.

¹²³ Srov. ust. §58f odst. 3.

¹²⁴ Srov. ust. §58f odst. 5.

odvolání v tom případě, kdy správně plní své povinnosti stanovené Energetickým zákonem, a odmítá plnit zájmy ovládající osoby.¹²⁵

Nezávislost statutárních orgánů či jeho členů definuje Energetický zákon ve svém ust. §58d. Nově tak nadpoloviční většinou statutárních orgánů nebo nadpolovičním množstvím jeho členů nesmí být osoby, které v posledních třech letech před dnem jejich jmenování do funkce zastávaly obdobnou funkci v jiné části vertikálně integrovaného podnikatele, nebo u osoby, která tuto část kontroluje, a to ani v pracovněprávním, ani jiném podobném vztahu¹²⁶. Dále v posledních třech letech:

- se jmenované osoby nesměly ani účastnit na „*podnikání osoby, která vstupovala do obchodních vztahů s jinými osobami, které jsou součástí téhož vertikálně integrovaného podnikatele*“, nebo které nad těmito osobami vykonávají kontrolu;
- jmenované osoby nesměly vykonávat podnikatelskou činnost s osobou odlišnou od ITO, která však byla součástí téhož vertikálně integrovaného podnikatele, nebo s osobou vykonávající nad ní kontrolu a
- jmenované osoby nesměly zprostředkovávat ani obstarávat obchody pro osobu odlišné od ITO, která je součástí téhož vertikálně integrovaného podniku, nebo která nad ní vykonává kontrolu.

Toto opatření se kromě statutárních orgánů či jeho členů aplikuje i na zaměstnance přímo podřízené vedoucím zaměstnancům, respektive na jejich nadpoloviční množství. Ostatní členové statutárního orgánu či menšina statutárních orgánů a podřízených zaměstnanců, kteří se zabývají činností provozu, údržby a rozvoje přenosové soustavy¹²⁷, nesměli 6 měsíců přede dnem jejich jmenování zastávat funkci obdobnou v jiné osobě odlišné od ITO, která je součástí téhož vertikálně integrovaného podnikatele. Je již samozřejmostí, že souhrn těchto příkazů a zákazů se aplikuje nikoli jen před jmenováním těchto osob, ale též i v průběhu jejich funkčního období či pracovního poměru.

Dále nesmí osoby na pozici statutárního orgánu či osoby podřízené vedoucím zaměstnancům vlastnit právo na podíl ze zisku jiné části vertikálně integrovaného podnikatele, ani

¹²⁵ Viz bod 87 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

¹²⁶ Srov. s ust. čl. 19 odst. 3 Třetí plynové směrnice a kapitola 4.2.3. ohledně ITO v elektroenergetice.

¹²⁷ Tedy osoby, na které se neaplikuje ust. §58d odst. 2 první věta.

odměňování těchto osob nesmí být závislé na jakýchkoli jiných výsledcích podnikání koncernu, než jsou právě a jen zisky ITO.

Zákon obsahuje též institut známý z pracovního práva jako tzv. konkurenční doložka¹²⁸. Rozumí se jím zákaz určité stejné činnosti po skončení výkonu funkce či pracovního poměru, jak je stanoven v rozsahu určeném smluvními stranami¹²⁹. Energetický zákon však jasně definuje, jakých konkrétních činností se statutární orgán, jeho člen, či zaměstnanec přímo podřízený musí zdržet po skončení svého funkčního období či pracovního poměru. V první řadě nesmí vykonávat srovnatelnou funkci, kterou vykonává u ITO v rámci vertikálně integrovaného podnikatele, ani nesmí vykonávat srovnatelnou funkci ve třetí osobě, se kterou kterákoli část vertikálně integrovaného podnikatele vstupuje do obchodněprávních vztahů. Dále nesmí sám podnikat a zavazovat se přitom s žádnou částí vertikálně integrovaného podnikatele nebo s osobou vykonávající nad touto částí kontrolu, či se v žádné podobě podílet na společnosti (ani jako společník nebo akcionář), která vstupuje do obchodněprávních vztahů s kteroukoli částí vertikálně integrovaného podnikatele nebo s osobou vykonávající nad touto částí kontrolu. Výčet činností, kterých je statutární orgán, jeho člen či zaměstnanec povinen se 4 roky po ukončení poměru nebo výkonu funkce zdržet, se uzavírá zákazem zprostředkovávat jakékoli smlouvy s výjimkou ust. §72 EnergZ¹³⁰ pro jinou část vertikálně integrovaného podnikatele.

Již bylo zmíněno, že dozorčí rada skýtá širokou paletu oprávnění, především pokud jde o jmenování a odvolávání členů statutárního orgánu (statutárních orgánů) nebo schvalování smluv o výkonu jejich funkce upravených v ust. §58c odst. 1 EnergZ. Další, nikoli vyčerpávající výčet pravomocí je uveden v ust. §58e EnergZ, který beze zbytku vychází z Třetí plynové směrnice. Dozorčí rada tedy schvaluje roční a dlouhodobé finanční plány, stanovuje úroveň zadluženosti ITO a rozdělení zisku mezi společníky. Tato oprávnění doplňují ustanovení o kompetencích dozorčí rady, jak je upravuje Obchodní zákoník¹³¹.

¹²⁸ Viz kapitola 4.2.3. a ust. čl. 19 odst. 7 Třetí plynové směrnice, jehož je ust. §58d odst. 5 EnergZ implementací.

¹²⁹ Srov. ust. §310 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb. (Zákoník práce).

¹³⁰ Jedná se o běžné smlouvy na trhu s plynem, např. smlouvy o dodávkách plynu, smlouvy o sdružených službách dodávky plynu, smlouvy o připojení atd.

¹³¹ Srov. ust. §197 a násl. ObchZ.

Kromě pozitivního demonstrativního výčtu uvádí Energetický zákon však i negativní kompetence, tedy činnosti, které dozorčí rada ITO vykonávat nesmí. Jsou jimi udělování pokynů statutárnímu orgánu ITO, pokud jde o obchodní vedení společnosti, každodenní provoz a údržba přepravní soustavy a příprava desetiletého plánu rozvoje soustavy¹³².

Pokud jde o volbu členů dozorčí rady, postupuje se dle standardních pravidel obchodního zákoníku, tedy dle ust. §187 odst. 1 písm. e) ve spojení s §200 ObchZ s tím, že Energetický zákon obsahuje promítnutí požadavku posílení národních regulátorů. Tedy počet členů o jeden menší, než je polovina všech členů dozorčí rady, musí být schválen Energetickým regulačním úřadem, včetně smluv o výkonu jejich funkce¹³³. Další specialita v průběhu jmenování člena dozorčí rady spočívá v dalším zásahu regulátora, a to, že pokud ERÚ z jakéhokoli důvodu konkrétní osobu neschválí, tato osoba se členem dozorčí rady nestane, přestože tak valná hromada ITO rozhodla. Toto rozhodnutí tedy pozbývá platnosti.

Povšimněme si však skutečnosti, že souhlasu ERÚ je třeba jen k takovému počtu členů dozorčí rady, které je o jeden menší, než polovina všech jejích členů (to se týká též schválení smluv o výkonu funkce této menšiny). Pokud jde však o odvolávání členů dozorčí rady, je třeba souhlasu ERÚ ohledně všech jejích členů, resp. ohledně každého z nich¹³⁴.

Aby byla zajištěna skutečná nezávislost ITO, implementuje Energetický zákon pravidla podle ust. čl. 18 Třetí plynové směrnice. Protože oddělení provozovatele přepravní soustavy upravené touto variantou se týká především oddělení podniků na úrovni výroby, přepravy a dodávek, není žádná část vertikálně integrovaného podniku vykonávající funkci výroby či dodávek oprávněna držet podíl v ITO. Energetický zákon tento zákaz upravuje v podobě negace tohoto pravidla, tedy kterákoli část vertikálně integrovaného podnikatele smí držet podíl na ITO, s výjimkou té části vyrábějící nebo dodávající plyn¹³⁵. Podobně to platí i obráceně – ITO sám nesmí držet podíl na jiné dceřiné společnosti vyrábějící či dodávající plyn, navíc k ní nesmí ani nabýt právo na podíl ze zisku, resp. mít z ní finanční prospěch.

ITO je povinen jednat nezávisle na kterékoli části vertikálně integrovaného podnikatele, pokud jde o „majetek nutný k provozu, udržování nebo rozvoj přepravní soustavy, včetně

¹³² Což je implementací ust. čl. 20 odst. 1 Třetí plynové směrnice.

¹³³ Srov. ust. §58e odst. 3 EnergZ.

¹³⁴ Implementace ust. čl. 20 odst. 3 poslední alinea Třetí plynové směrnice.

¹³⁵ Srov. ust. §58g odst. 1 EnergZ.

financování“. ITO je povinen zabezpečit dostatečné zdroje pro efektivní a hospodárnou přepravu plynu. Energetický zákon zapomněl na oprávnění ITO stanovené směrnicí, a sice získávat peníze ke své činnosti na kapitálovém trhu, což však samo o sobě neznamenaá zákaz takového opatřování peněz¹³⁶. Dále je ITO povinen vytvořit takovou vnitřní strukturu vnitřním předpisem, aby výkon práv a povinnosti ITO nebyl ohrožen zájmy vertikálně integrovaného podniku. Z tohoto důvodu je nutno vnitřní předpis předložit ERÚ ihned po jeho přijetí, jak požaduje ust. §58g odst. 4 EnergZ.

Nezávislost je dále prohloubena zákazem jakékoli složky vertikálně integrovaného podnikatele zasahovat do konkurenční politiky ITO, příprav desetiletého plánu rozvoje sítě a do nezávislosti ITO vůbec. Navíc veškeré obchodní dohody mezi ITO a kteroukoli částí vertikálně integrovaného podnikatele je třeba předložit ERÚ ke schválení, aby posoudil, zda jsou podmínky smlouvy obvyklé obchodnímu styku, tedy jestli nejsou diskriminační, nebo např. uzavřeny za preferenčních podmínek¹³⁷. Výjimkou je uzavření smlouvy na základě řízení podle zákona o veřejných zakázkách, v takovém případě zákon stanoví právní fikci, že podmínky smlouvy obvyklé obchodnímu styku jsou. ITO je povinen tyto smlouvy archivovat a předložit ERÚ, pokud o ně požádá. Zákon však hovoří pouze o „*obchodních smlouvách*“, zatímco směrnice požaduje stejná opatření i pokud jde o veškeré finanční dohody mezi ITO a kteroukoli částí koncernu. V takovém případě je třeba zákon vykládat ve smyslu směrnice, tedy tak, že pojem „*obchodní smlouva*“ tyto finanční dohody zahrnuje.

Dle požadavků Třetí plynové směrnice je ITO povinen zabezpečit dostatečné lidské, technické, materiální a finanční zdroje pro plnění funkcí přepravy plynu, proto musí vlastnit přepravní soustavu, sám zaměstnávat dostatečný počet zaměstnanců a mít zajištěný přístup k finančním zdrojům, a to i od osob, které jsou součástí téhož vertikálně integrovaného podnikatele, jak stanovuje Energetický zákon ve svém ust. §58h. O těchto zdrojích je ITO povinen zpravit Energetický regulační úřad.

Z pochopitelných důvodů nesmí ITO k výkonu činnosti přepravy plynu využívat jakýchkoli služeb jiné osoby v tomtéž koncernu. V opačném případě by dříve či později nastala situace, které by tato osoba využila ke svému prospěchu či úmyslnému poškození ITO kdykoli by jí to

¹³⁶ Ve svém bodu 87 uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 211/2011 Sb. jen tolik, že není vyloučena možnost, aby ITO získával prostředky z externích zdrojů.

¹³⁷ Viz ust. §58g odst. 5 a 6 EnergZ.

přišlo vhod¹³⁸. Obráceně to však neplatí – ITO smí poskytovat služby ostatním osobám v rámci koncernu, avšak musí Energetickému regulačnímu úřadu dokázat, že toto nebude vést k diskriminaci třetích osob, že taková služba je dostupná třetím osobám za stejných podmínek, a že tím nebude porušena hospodářská soutěž¹³⁹.

V rámci nezávislosti na ostatních složkách vertikálně integrovaného podnikatele ITO nesmí těmto složkám půjčovat své zaměstnance¹⁴⁰. Snadno by pak mohlo docházet například k tomu, že tento zaměstnanec buď sám od sebe, či na pokyn této jiné složky začne sdělovat pro ITO citlivé informace, či jinak porušovat pravidla nezávislosti.

Dále musí ITO vystupovat navenek tak, aby nebyl zaměnitelný s jinou částí vertikálně integrovaného podnikatele, např. svojí firmou či provozováním své činnosti ve stejných prostorách, které využívá některá jiná část koncernu¹⁴¹. ITO nesmí využívat stejných informačních a bezpečnostních systémů. Tento požadavek však neznamená, že by ITO musel hledat automaticky jiného poskytovatele těchto systémů, stačí, když je zajištěno informační oddělení ITO od kterékoli jiné části vertikálně integrovaného podnikatele, tedy například, když jejich jednotlivé databáze budou odděleny a jeden subjekt nebude moci nahlížet do databáze toho druhého.

Jinak je tomu u provádění auditorских služeb – ve stejném účetním období nesmí ověřovat účetní závěrku tentýž auditor u ITO a zároveň u kohokoli jiného v rámci stejného koncernu.¹⁴²

Pokud jde o rovné zacházení a zákaz diskriminace vůči třetím osobám, ani Energetický zákon nezapomněl na opatření Třetí plynové směrnice týkající se tzv. programu shody. Stejný institut se v zákoně nazývá „*Program rovného zacházení nezávislého provozovatele přepravní soustavy*“ (dále jen Program rovného zacházení nebo též Program), jak jej upravuje ust. §58i a §58j EnergZ.

Smyslem tohoto Programu je stanovení konkrétních opatření proti diskriminaci třetích osob, a dále práv a povinností zaměstnanců ITO ke splnění tohoto účelu. Vyhlašuje se vnitřním

¹³⁸ Viz bod 87 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

¹³⁹ K poslední podmínce je ERÚ povinen vyžádat si vyjádření Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

¹⁴⁰ Viz ust. §58h odst. 5 EnergZ.

¹⁴¹ Důvodová zpráva hovoří o tzv. vizuální nezávislosti.

¹⁴² Tak je stanoveno v ust. §58h odst. 12 shodně, jako v ust. čl. 17 odst. 6 Třetí plynové směrnice.

předpisem zaměstnavatele¹⁴³, který je povinen jej zveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup. Nad dodržováním Programu dbá Auditor programu nezávislého provozovatele přepravní soustavy (dále jen Auditor), kterého jmenuje dozorčí rada ITO. Tato zároveň schvaluje i smlouvu o výkonu jeho funkce. Ani zde nemá ITO volnou ruku, totiž konečnou podobu Programu schvaluje Energetický regulační úřad, který též schválí i osobu Auditora programu, včetně jeho smlouvy o výkonu funkce či odvolání. Pro řízení o schválení osoby Auditora a jeho smlouvy o výkonu funkce platí zvláštní pravidlo, že nevysloví-li úřad se schválením souhlas, platí, že tento nebyl dán, a Auditor nebyl ustaven. Podobně tak při jeho odvolání – pokud úřad odvolání neschválí, jeho funkce tím nekončí.

ERÚ Auditora neschválí, pokud tento není odborně způsobilý a nezávislý. Stejně tak neschválí smlouvu o výkonu jeho funkce, pokud tato neobsahuje takové podmínky, které zajistí nezávislost funkce na ITO. Konečně, ERÚ neschválí odvolání auditora, pokud existují pochybnosti o důvodnosti tohoto odvolání.

Povinnosti Auditora jsou v Energetickém zákoně vymezeny pozitivně a taxativně. Auditor je povinen¹⁴⁴:

- *dohledu nad prováděním Programu rovného zacházení,*
- *dohledu nad dodržováním povinností ITO,*
- *vyhotovit zprávu o opatřeních přijatých k provádění programu, která se předkládá ERÚ a Ministerstvu průmyslu a obchodu,*
- *podávat dozorčí radě doporučení k provádění Programu,*
- *oznamovat ERÚ závažná porušení Programu a právních předpisů,*
- *podávat ERÚ informace o obchodních a finančních vztazích mezi ITO a ostatními osobami téhož koncernu a návrhy předkládané dozorčí radě ohledně desetiletého plánu rozvoje přepravní soustavy a konkrétních investic a*
- *oznámit ERÚ veškerá odmítnutí či odložení investic, které měly být učiněny v následujících třech letech.*

Auditor je oprávněn účastnit se jednání či zasedání všech orgánů ITO, nahlížet do všech dokumentů týkajících se činnosti ITO a vstupovat do všech obchodních prostor bez

¹⁴³ Viz ust. §305 zákona č. 262/2006 Sb. (Zákoník práce).

¹⁴⁴ Taxativní výčet viz ust. §58j odst. 6 a 7 EnergZ.

předchozího ohlášení. Tomuto oprávnění koreluje povinnost ITO a všech jeho zaměstnanců poskytnout Auditorovi nezbytnou součinnost.

Výklad o ITO lze uzavřít několika odstavci o desetiletém plánu rozvoje přepravní soustavy a investičních opatřeních přijatých podle tohoto plánu¹⁴⁵. Desetiletý plán jakožto koncepční nástroj přijímá ITO každoročně, a do 31. října je povinen ho předložit Ministerstvu průmyslu a obchodu a Energetickému regulačnímu úřadu. Při tvorbě plánu musí ITO vycházet z předvídatelné budoucí nabídky a poptávky plynu, analyzovat vývoj výroby, dodávek, dovozu a vývozu plynu a zohlednit investiční plány provozovatelů distribučních soustav, které jsou k přepravní soustavě připojeny, provozovatelů podzemních zásobníků plynu, ale též plán rozvoje soustavy pro Evropskou unii. Plán konstatuje, které z částí soustavy je nutno vybudovat či rozšířit, shrnuje všechny investice včetně termínů jejich realizace a zvláště investice, které se realizují v následujících třech letech.

Návrh desetiletého plánu se konzultuje se všemi současnými, ale i potenciálními uživateli soustavy. Záznam konzultace je ITO povinen předložit Energetickému regulačnímu úřadu, který jej zveřejní způsobem umožňující dálkový přístup, aby k němu stávající nebo potenciální uživatelé mohli podávat připomínky. Zjistí-li ERÚ, že plán postrádá některé investice či obsahuje vady, může nařídít provozovateli přepravní soustavy jeho doplnění nebo změnu. I zde stanovuje Energetický zákon domněnku právní fikce, že pokud ERÚ do dvou měsíců ode dne předložení nerozhodne o změně či doplnění plánu, má se za to, že je perfektní. Účastníci investic a potenciální uživatelé soustavy, kteří se účastní konzultací, jsou zvýhodněni v tom, že ITO je povinen připojit jejich zařízení k přepravní soustavě. Při tomto postupu se neuplatní ta ustanovení Energetického zákona, která ITO opravňují odmítnout připojení do přepravní soustavy.

Pokud ITO nesplní své povinnosti stanovené plánem ohledně provádění investic, Energetický zákon zmocňuje regulátora provést jednu nebo i více variant nápravných opatření:

- ERÚ investici provozovateli přepravní soustavy nařídí provést ve stanovené lhůtě, nebo
- úřad rozhodne o výběrovém řízení nebo nucené emisi dluhopisů včetně konkrétních podmínek, nebo

¹⁴⁵ Úpravu Desetiletého plánu rozvoje soustavy obsahuje nové ust. §58k a §58l EnergZ.

- nařídí navýšení základního kapitálu ITO.

Vybrané opatření musí být zvoleno tak, aby co nejlépe splnilo účel vymezený desetiletým plánem rozvoje soustavy a bylo přiměřené. Opatření se však neuloží, jestliže k neprovedení investice došlo z důvodů *vis maior*, tedy pokud se tak stalo za okolností, za které ITO nenesou odpovědnost a vyvinul veškeré úsilí, které po něm nelze spravedlivě požadovat, aby k provedení investice došlo.

Tímto je úprava nezávislého provozovatele přepravní soustavy vyčerpána. Z ustanovení Energetického zákona je zřetelné, že ve všech zásadních počínech provozovatele soustavy se vyskytuje požadavek schválení nebo alespoň konzultace s Energetickým regulačním úřadem, kterému se tímto dostává rozsáhlých kompetencí. Následující odstavce budu věnovat úpravě certifikace k potvrzení nezávislosti oddělení provozovatele přenosové či přepravní soustavy.

4.4. Certifikace

Novinkou, kterou přinesl Třetí energetický balíček je tzv. proces certifikace. Tento se týká výhradně přenosových a přepravních soustav, protože jejich vlastníci se teprve certifikací stávají provozovatelem přenosové či přepravní soustavy, kterou bez této certifikace nelze provozovat¹⁴⁶.

Certifikace je upravena Třetí elektrickou i plynovou směrnicí shodně a rozděluje se do dvou podskupin. Buďto se jedná o certifikaci domácího vlastníka přenosové či přepravní soustavy podle ust. čl. 10 směrnic, anebo se jedná o certifikaci ve vztahu k třetím zemím podle ust. čl. 11, kdy vlastníci přenosové či přepravní soustavy je ovládán osobou ze země mimo Evropskou unii.

4.4.1. Certifikace provozovatele soustavy

Svojí podstatou je vlastně certifikace úředním potvrzením skutečnosti, že budoucí provozovatel přenosové či přepravní soustavy splňuje požadavky oddělení upraveného Třetím energetickým balíčkem¹⁴⁷, resp. požadavky ust. §24a a §58a až 58n EnergZ (tedy v podmínkách České republiky vlastnické oddělení provozovatele přenosové či přepravní soustavy nebo varianta ITO v plynárenství). Jedná se o řízení, které zahajuje národní

¹⁴⁶ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claey's & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 109 a bod 14 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

¹⁴⁷ Procesu certifikace se užije vůči všem variantám oddělení.

regulační orgán buďto na žádost vlastníka soustavy, nebo z moci úřední, kdykoli má regulátor za to, že např. změna osob ve vedení společnosti provozující soustavu může způsobit nesoulad s požadavky oddělení, nebo přímo jejich porušení. Třetí možností, kterou může být certifikace zahájena, je i odůvodněný podnět Komise.

Kromě toho je provozovatel soustavy povinen sdělit regulátorovi veškeré skutečnosti, na základě kterých přestal splňovat nebo i jen mohl přestat splňovat požadavky oddělení. Speciálním případem je pak skutečnost, že nad provozovatelem soustavy nabude kontrolu osoba z jiné než členské země Evropské unie – i zde je povinnost provozovatele soustavy uvědomit o tom ERÚ, který však v tomto případě na rozdíl od předchozí situace musí uvědomit Evropskou komisi¹⁴⁸.

Regulační autorita je povinna buďto certifikát udělit, a to do čtyř měsíců po zahájení řízení, resp. žádosti vlastníka soustavy nebo podnětu Komise, anebo žádost vlastníka zamítnout z důvodů nesplnění požadavků oddělení. Pokud národní regulátor ve stanovené lhůtě rozhodnutí nevydá, má se za to, že certifikační řízení je ukončeno a vlastník soustavy byl certifikován.

Ingerence Evropské komise však sahá i sem – rozhodnutí vydané regulačním orgánem členského státu ať už výslovné nebo implicitní, jak jej směrnice označuje, je tento orgán povinen Komisi předložit. Účinnosti může toto rozhodnutí nabýt teprve jeho schválením Komisí. Zde se však celkový proces certifikace posuzuje nikoli podle směrnic, nýbrž podle ust. čl. 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 714/2009, pokud jde o přenosovou soustavu, nebo podle nařízení EP a Rady č. 715/2009 v případě přepravní soustavy.

Evropská komise je podle těchto nařízení povinna do dvou měsíců od obdržení oznámení o certifikaci sdělit národnímu regulačnímu orgánu své stanovisko, pokud jde o slučitelnost s požadavky správného a účinného oddělení podle směrnic. Dvouměsíční lhůtu je možno prodloužit o další dva měsíce v případě, že Komise se rozhodne konzultovat rozhodnutí vydané národním regulačním orgánem s agenturou ACER. Marným uplynutím těchto lhůt nabývá rozhodnutí účinnosti a má se za to, že proti němu komise nemá námitek.

¹⁴⁸ Srov. ust. §10a odst. 2 a 3 EnergZ.

Stanovisko Komise obdrží posléze národní regulátor, aby k němu přijal konečné rozhodnutí, na což mu je stanovena lhůta dalších dvou měsíců. Nutno podotknout, že stanovisko Komise je v tomto okamžiku pro regulátora závazné, je povinen jej zohlednit „v co největší možné míře“ a zveřejnit spolu se svým konečným rozhodnutím.

Pro obě řízení, tedy před regulačním orgánem členského státu a před Komisí je společné, že obě autority jsou oprávněny dožadovat se jakýchkoli dodatečných informací po budoucím provozovateli soustavy a o všech skutečnostech jsou povinny zachovávat mlčenlivost.

4.4.2. Certifikace ve vztahu k třetím zemím

Druhý typ certifikačního řízení, jak je upraven ust. čl. 11 směrnic a ust. §10c EnergZ, se vyznačuje ingerencí Evropské komise již od počátku, totiž ihned, jakmile o certifikaci požádá vlastník soustavy kontrolovaný osobou ze třetí země, musí regulační orgán uvědomit Komisi. Hlavním zájmem tohoto zvláštního řízení je především důraz na bezpečnost dodávek energie v členském státě, ale i v celé Unii. Ne náhodou se toto ustanovení označuje jako tzv. Gazprom klauzule¹⁴⁹, neboť hlavním zájmem při jeho tvorbě bylo zamezení situace, kdy nad přepravní či přenosovou soustavou získá kontrolu společnost ze třetí země.

Stejně jako při běžné certifikaci, regulační orgán musí vydat návrh rozhodnutí do 4 měsíců od zahájení řízení, avšak zde může certifikaci přímo odmítnout, pokud vyjde najevo, že nejsou splněny požadavky oddělení nebo by její udělení znamenalo ohrožení bezpečnosti dodávek v členském státě a v Evropské unii. Regulační orgán může podle ust. čl. 11 odst. 3 písm. b) směrnic při tomto hodnocení oslovit jiný orgán členského státu, který zohlední smluvní závazky mezi Unii a třetí zemí, a členským státem a třetí zemí, včetně všech konkrétních okolností, které zohlednit lze, aby do dvou měsíců vydal stanovisko, jestli udělením certifikace bude ohrožena bezpečnost dodávek energie v členském státě a Evropské unii nebo nikoli¹⁵⁰. V případě České republiky je tímto jiným příslušným orgánem Ministerstvo průmyslu a obchodu¹⁵¹.

Návrh rozhodnutí členský stát opět postoupí Komisi, která ve lhůtě dvou měsíců sdělí své stanovisko. I zde je Komise oprávněna konzultovat s Agenturou ACER, přičemž se lhůta

¹⁴⁹ Viz Euroskop.cz. AKTUALIZACE: Energetický balík [online]. 16. února 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/8448/10822/clanek/aktualizace-energeticky-balik>.

¹⁵⁰ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 123.

¹⁵¹ Viz ust. §10c odst. 3 EnergZ.

prodlužuje o další dva měsíce. Jejím marným uplynutím nastupuje domněnka, že Komise nemá námitek a regulační orgán tak musí do dvou měsíců vydat rozhodnutí ve věci, ve kterém musí opět co nejvíce zohlednit stanovisko Komise. Zde však není dotčeno oprávnění členského státu certifikaci přesto odmítnout, pokud má za to, že udělením certifikace by byla ohrožena bezpečnost dodávek energie, a to i když stanovisko Komise bylo kladné. V případě České republiky je však rozhodnutí ERÚ podmíněno stanoviskem Ministerstva průmyslu a obchodu.

Rozhodnutí ve věci se zveřejňuje spolu se stanoviskem Komise a obsahuje odůvodnění, je-li od stanoviska odlišné.

V řízení o certifikaci můžeme opět shledat mocný nástroj v rukách Energetického regulačního úřadu, totiž neudělením certifikace nesmí být soustava vůbec provozována, což by mělo zásadní dopad na jejího provozovatele např. ohledně zmařených investic či finančních ztrát v případě, že by nesplňoval byt marginální požadavky týkající se oddělení.

4.5. Oddělení provozovatelů distribučních soustav

Ani Třetí energetický balíček neopomenul oddělení distribučních soustav. Pro úplnost je nutno doplnit, že provozem distribuční soustavy se v elektroenergetice rozumí provozování soustavy vysokého a nízkého napětí za účelem dodávek zákazníkům, pokud jde o činnost provozovanou na regionální úrovni; v plynárenství jím je soustava místních plynovodů, kterou se obdobně jako v elektroenergetice distribuuje plyn zákazníkům¹⁵². Pojem provozovatel distribuční soustavy tak bohužel v češtině ani angličtině sám o sobě již neprozradí, jedná-li se o elektrickou síť, či plynovod.

4.5.1. Oddělení provozovatelů distribučních soustav podle Třetího energetického balíčku

Povinnosti oddělení distributorských společností na činnostech, které s distribucí nesouvisí, jsou Třetím energetickým balíčkem upraveny obdobně, jako tomu bylo u Druhého energetického balíčku (právní, funkční a účetní oddělení)¹⁵³. Zabývejme se proto jen odlišností právní úpravy, kterou lze spatřovat v ust. čl. 26 odst. 3 Třetí elektrické i plynové směrnice současně.

¹⁵² Viz definice užitá Energetickým zákonem v ust. §2 odst. 2 písm. a) bod 1. a písm. b) bod 1.

¹⁵³ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 186.

Třetí energetický balíček¹⁵⁴ požaduje, aby provoz distribuční soustavy byl sledován národním regulátorem v případě, je uskutečňován v rámci vertikálně integrovaného podnikatele. Tento regulátor se ujistí, že tento provoz není na újmu hospodářské soutěži. Provozovatel distribuční soustavy pak nesmí nikoho uvádět v omyl při svém vystupování jako oddělený distributor. Podobné pravidlo je obsaženo i v ust. čl. 17 odst. 4 Třetí elektrické i plynové směrnice.

4.5.2. Oddělení provozovatelů distribučních soustav a jeho implementace do právního řádu České republiky

Ustanovení o oddělení provozovatelů distribučních soustav v Energetickém zákoně se již před implementací Třetího energetického balíčku nacházela, avšak i tato ustanovení prošla dílčími změnami. Tyto se konkrétně týkají ust. §25a EnergZ v oboru elektroenergetiky a ust. §59a EnergZ v plynárenství a je možno o nich pojednat současně pro obě odvětví.

Nadále tedy pro provozovatele distribuční soustavy platí povinnost být k datu 1. ledna 2007 nezávislý z hlediska právní formy, organizace a rozhodování na vertikálně integrovaném podnikateli a některá další minimální kritéria nezávislosti, tedy¹⁵⁵:

- zákaz vedoucích osob v provozovateli distribuční soustavy podílet se na podnikání jiných složek koncernu, které se nezabývají distribucí, ale konkrétně výrobou, přenosem elektřiny, přepravou plynu či obchodu s těmito energiemi, dále
- zákaz být současně statutárním orgánem, jeho členem, prokuristou či vedoucím zaměstnancem v provozovateli distribuční soustavy a jakékoli části téhož koncernu zabývající výrobou, přenosem nebo obchodem s elektřinou nebo plynem,
- povinnost oddělení profesních zájmů provozovatele distribuční soustavy,
- zákaz přijímat od kterýchkoli částí koncernu zabývající se výrobou, přenosem nebo obchodem s elektřinou či plynem jakékoli finanční výhody, odměny či jiná plnění a
- dispozice se skutečnými rozhodovacími právy, pokud jde o majetek potřebný k provozu, údržbě a rozvoji distribuční soustavy a zákaz kterékoli části koncernu udělovat provozovateli distribuční soustavy pokyny pokud jde o každodenní provoz či údržbu soustavy.

¹⁵⁴ Konkrétně ust. čl. 26 odst. 3 Třetí elektrické i plynové směrnice.

¹⁵⁵ Srov. ust. §25a odst. 2 EnergZ v odvětví elektroenergetiky a ust. §59a odst. 2 EnergZ v odvětví plynárenství.

Od stejného data, tedy 1. ledna 2007 nesmí provozovatel distribuční soustavy držet podíl na jakékoli jiné části koncernu zabývající se výrobou či obchodem s elektřinou či plynem, která je větší než 1% jejího základního kapitálu, a dále nesmí uzavírat ovládací smlouvy, kterým by se podrobil kontrole jinou částí vertikálně integrovaného podnikatele. V plynárenství jde však požadavek poněkud dále, když provozovatel plynárenské distribuční soustavy nesmí držet jakékoli podíly, byť minimální, v jiné, třetí osobě, která není součástí téhož koncernu a zabývá se výrobou či obchodem s elektřinou či plynem¹⁵⁶.

Provozovatel distribuční soustavy je však nově povinen i zde zavést institut programu rovného zacházení¹⁵⁷, a přijmout program, který bude obsahovat konkrétní opatření k předcházení diskriminačního jednání vůči třetím osobám a za tím účelem upraví též práva a povinnosti svých zaměstnanců.

Podobně jako u ITO, i zde je provozovatel distribuční soustavy povinen zvolit tzv. auditora programu, který je povinen dohlížet na plnění programu a zpracovávat výroční zprávu o opatřeních přijatých k provádění programu. Tuto zprávu musí auditor předkládat Ministerstvu průmyslu a obchodu a Energetickému regulačnímu úřadu každoročně do 30. dubna.

Poslední novinkou je implementace výše zmíněného ustanovení Třetího energetického balíčku, tedy ust. čl. 26 odst. 3 Třetí elektrické i plynové směrnice, které přikazuje jednat provozovateli distribuční soustavy tak, aby ho nebylo možno zaměnit s jinou částí vertikálně integrovaného podnikatele a neuváděl tak účastníky trhu v omyl.

Zachováno zůstalo i pravidlo „de minimis“, jak bylo označeno výše, tedy možnost neprovádět ustanovení o oddělení pro distribuční soustavy s méně než 90 000 připojenými zákazníky.

4.6. Posílení nezávislosti národních regulačních orgánů

4.6.1. Silnější pravomoci a nezávislost

Aby regulační orgány mohly účinně plnit všechny povinnosti podle Třetího energetického balíčku, musí být vybaveny k tomu dostatečnými oprávněními a mít takové nezávislé

¹⁵⁶ Viz ust. §59a odst. 6 EnergZ.

¹⁵⁷ Srov. ust. §59a odst. 3 a §58i EnergZ.

postavení, které zajistí, že budou jednat transparentně, objektivně a nestranně¹⁵⁸. Proto musí být takový orgán odlišný a funkčně nezávislý na jakémkoli odlišném veřejnoprávním či soukromoprávním subjektu a zaměstnanci regulačního orgánu od takového orgánu nesmí přijímat ani vyhledávat pokyny a musí jednat nezávisle¹⁵⁹. Dále musí členské státy zajistit, aby jejich regulační orgán mohl samostatně přijímat rozhodnutí nezávislá na jakýchkoli politických zájmech a mít autonomii v tvorbě a plnění rozpočtové politiky¹⁶⁰. Členské státy jmenují vedení regulačního orgánu na pevně dané období (směrnice¹⁶¹ uvádějí rozmezí pěti až sedmi let) a vytvoří náležitý rotační program pro obměnu tohoto vedení včetně možnosti jednoho opětovného zvolení. Směrnice dále vypočítávají uzavřeným výčtem práva a povinnosti regulačních orgánů, jako kupř. stanovování sazeb za přenos nebo distribuci energie, dodržovat závazná rozhodnutí Komise nebo Agentury ACER a podávat jim každoročně zprávu o plnění jejich povinností, sledovat dodržování pravidel pro bezpečnost a spolehlivost sítě, transparentnost, stupeň a účinnost otevřenosti trhu a hospodářské soutěže, cen pro zákazníky aj.¹⁶²

Příslušná ustanovení směrnice byla včleněna do nového znění ust. §17 odst. 3 EnergZ a násl. Energetický regulační úřad nesmí přijímat ani vyžadovat pokyny od orgánů výkonné moci (specificky vlády, prezidenta republiky, nebo i Parlamentu či jiné fyzické nebo právnické osoby), musí postupovat nezávisle a řídí se pouze zákony.

4.6.2. Místní šetření

Velice zajímavé je však nenápadné ustanovení čl. 37 odst. 4 písm. e) ve spojení s odst. 11 a 12 Třetí elektrické směrnice a jemu analogické ust. čl. 41 odst. 4 písm. e) ve spojení s odst. 11 a 12 Třetí plynové směrnice. Podle těchto ustanovení musí členský stát vybavit náležitými pravomocemi svůj regulační orgán, aby mohl plnit specifické povinnosti uvedené v odst. 1, 3 a 6 tohoto článku, a to třeba i prováděním šetření. Český zákonodárce na tuto instrukci reagoval svým novým ustanovením §18a a 18b EnergZ.

¹⁵⁸ Viz European Commission. THE REGULATORY AUTHORITIES. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010. Dostupný také z WWW: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_regulatory_authorities.pdf. str. 4-5.

¹⁵⁹ Viz CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claey's & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 224.

¹⁶⁰ Viz tamtéž, str. 225.

¹⁶¹ Viz ust. čl. 35 odst. 5 písm. b) Třetí elektrické směrnice a ust. čl. 39 odst. 5 písm. b) Třetí plynové směrnice.

¹⁶² Srov. ust. čl. 37 Třetí elektrické a ust. čl. 41 Třetí plynové směrnice.

První z uvedených zmocňuje ERÚ k provádění šetření ohledně existence účinné hospodářské soutěže na trhu s energiemi, k čemuž si ERÚ smí vyžádat stanovisko od Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Ministerstva průmyslu a obchodu anebo České národní banky a v případě, že Energetický regulační úřad dojde k závěru, že zde hospodářská soutěž absentuje, může uložit buďto konkrétní správní rozhodnutí konkrétnímu subjektu, anebo vydat opatření obecné povahy, které se však od opatření obecné povahy podle zákona č. 500/2004 Sb. (Správního řádu) liší tím, že se vztahuje na „abstraktně konkrétní“ okruh osob, a to na držitele licencí a osoby zřízené za účelem organizace burzovních obchodů s elektřinou nebo plynem. ERÚ však tuto pravomoc má jen tam, kde ji postrádá Úřad na ochranu hospodářské soutěže (ust. §17 odst. 4 ve spojení s §17c EnergZ), čímž je vyřešena konkurence pravomocí těchto veřejnoprávních orgánů.

Druhé ustanovení (tedy ust. §18b EnergZ) však obsahuje silnou pravomoc Energetického regulačního úřadu provádět šetření na místě v obchodních prostorách a každý účastník trhu je pak povinen se tomuto šetření podrobit (v případě, je-li zvolena varianta ITO, pak je povinen se kontrole podrobit i kterákoli součást vertikálně integrovaného podnikatele). Konkrétně je ERÚ oprávněn vstupovat do obchodních prostor, nahlížet do obchodních záznamů a pořizovat si z nich kopie, obchodní prostory, skříně a schránky pečeti a sjednávat si do nich přístup a požadovat po kontrolovaných osobách potřebnou součinnost. Neuposlechnutí pokynu či neposkytnutí součinnosti je trestáno podle zvláštního ustanovení §91c Energetického zákona o pořádkových pokutách, které ERÚ zmocňuje k uložení pokuty ve výši až 5 mil. Kč nebo 1% z čistého obratu dosaženého za minulé účetní období, a to i opakovaně. ERÚ však musí kontrolovanou osobu seznámit s důvodem šetření, a to již před jeho zahájením, a nikoli až při vyžádání konkrétních dokumentů či informací¹⁶³.

Účelem tohoto institutu je zajištění důkazních materiálů pro případné zahájení správního řízení zejména pokud jde o chování škodící myšlenky zajištění otevřenosti a liberalizace trhu s energiemi, tedy např. správní delikty ohledně diskriminačního chování a přístupu k soustavám, zvýhodňování koncernu oproti třetím osobám, prosazování zakázaného vlivu atd.¹⁶⁴.

¹⁶³ Viz bod 31 a 32 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb. a ust. §18b odst. 6 EnergZ.

¹⁶⁴ Viz bod 32 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

4.6.3. Některé aspekty ústavnosti místních šetření

V anglicky hovořících zemích se podobná šetření označují jako tzv. nájezdy za úsvitu, tedy anglicky dawn raids. Tímto institutem se bohatě zabývá judikatura nikoli jen na české, ale i na evropské úrovni. Téměř každý příslušný tuzemský judikát odkazuje na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Societe Colas Est a jiní proti Francii ze dne 16. dubna 2002. V tomto případě se jednalo o případ, kdy francouzský orgán zabývající se ochranou hospodářské soutěže prováděl podobné šetření u společnosti Colas, na jehož základě dospěl k závěru o porušení nekalosoutěžního jednání a této společnosti uložil vysoké sankce. Společnost se však bránila ustanovením čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva), který zaručuje právo na soukromý a rodinný život, obydlí a korespondenci. Státní orgán nesmí do těchto práv zasahovat s výjimkou případů, kdy tak stanoví zákon a zájem národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo práv a svobod jiných¹⁶⁵. Francouzské soudy však na žalobu společnosti Colas reagovaly zamítavě a tak ji nezbylo než se obrátit na Evropský soud pro lidská práva, který překvapivě zaujal právní stanovisko odlišné, tedy že nastal čas, aby za určitých okolností článek 8 Úmluvy zahrnoval též právo na respektování sídla společností, poboček či jiných obchodních prostor¹⁶⁶. Pro náhled do tuzemské judikatury je zde možno uvést příkladem nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 201/01 nebo rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 Afs 144/2004, které se hlásí k podobnému závěru, tedy že sídlo právnických osob je chráněno stejně jako obydlí osob fyzických a nebyl-li dán souhlas soudu, dochází k porušení zmíněného ust. čl. 8 Úmluvy.

Přesto se však objevují případy, kdy české soudy rozhodují odlišně i ve věcech podobných případu Societe Colas, ačkoli je Česká republika smluvní stranou Úmluvy. Relativně nedávným příkladem je usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1209/09 ze dne 26. srpna 2010, ve kterém se však Ústavní soud vyjádřil k tomu, že podobné stížnosti na postup úřadů vykonávajících místní šetření je nutno posuzovat případ od případu a i v této věci jsou dány

¹⁶⁵ Viz ANTITRUST: Právo hospodářské soutěže. Šetření ÚOHS v sídle soutěžitele a ústavní pořádek ČR [online]. 11. listopadu 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.antitrust.cz/setreni-uohs-v-sidle-soutezitele-a-ustavni-poradek-cr-p-7.html>.

¹⁶⁶ Viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Societe Colas Est a jiní proti Francii ze dne 16. dubna 2002.

odlišnosti od případu Societe Colas. Ústavní stížnost proto byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

Jelikož Energetický regulační úřad smí svoji novou pravomoc užívat teprve ode dne nabytí účinnosti novely Energetického zákona, tedy od 18. srpna 2011, bude velice zajímavé sledovat, jak se s novými pravomocemi vypořádá a jak bude při jejich výkonu vypadat jeho správní uvážení.

4.7. Posílení ochrany spotřebitele

4.7.1. Obecné poznámky k problematice

Na evropské úrovni je ochrana spotřebitele téma stále nabývající na významu. Současná strategie na léta 2007 – 2013¹⁶⁷ vymezuje jeden ze základních problémů, a to roztříštěnost trhu. Namísto jednoho velkého trhu s fungující konkurencí se v Evropské unii nachází 27 roztříštěných drobných trhů a spotřebitelé by měli mít možnost nakupovat kdekoli v Unii bez jakékoli obavy před nepoctivými obchodníky. Strategie vymezuje některé cíle, kterých má být do roku 2013 v Unii dosaženo, jako např. posílení jejich postavení, právo na přesné informace, účinnou ochranu proti hrozbám, se kterými si jednotlivec nemůže poradit a zvýšení blahobytu ohledně cen, kvality, různorodosti a bezpečnosti. Obecně lze požadavky shrnout do dvou hlavních bodů, a to vysoká úroveň ochrany a zajištění vymahatelnosti právních předpisů.

Právní úprava ochrany spotřebitele na úrovni Evropské unie probíhá především v podobě směrnic¹⁶⁸, které byly do českého právního řádu implementovány především do zákona č. 634/1992 Sb. (o ochraně spotřebitele) a zákona č. 40/1964 Sb. (občanský zákoník). Kromě těchto vnitrostátních pramenů obsahujících obecnou problematiku je úprava roztříštěna i do jiných zvláštních zákonů¹⁶⁹ a jedním z nich je i Energetický zákon v podobě účinné od 18. srpna 2011.

¹⁶⁷ Evropská komise. STRATEGIE SPOTŘEBITELSKÉ POLITIKY EU 2007–2013 [online]. 13. března 2007. Dostupný také z WWW: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/cps_0713_cs.pdf.

¹⁶⁸ Viz např. směrnice Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnice EP a Rady 97/7/ES o ochraně spotřebitelů v případě smluv uzavřených na dálku, směrnice EP a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu aj.

¹⁶⁹ Např. zákon č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru, zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích aj.

4.7.2. Ochrana spotřebitele ve Třetím energetickém balíčku

Počátky úpravy ochrany spotřebitele lze spatřovat již v Druhém energetickém balíčku. Již tehdy obsahovaly obě směrnice základní požadavek, aby i zákazníci v domácnostech směli užívat tzv. univerzálních služeb¹⁷⁰, tedy aby měli právo na dodávku elektřiny a plynu v určité kvalitě za přiměřené, transparentní a snadno porovnatelné ceny a záruky na ochranu spotřebitelů zahrnující též například jejich informovanost, opatření pro zabránění odpojení a možnosti řešení sporů. Další opatření jsou uvedeny v příloze A u obou ze směrnic.

Třetí energetický balíček obsahuje cíle obdobné, tedy právo užívat univerzálních služeb a kromě toho též možnosti členského státu určit tzv. dodavatele poslední instance¹⁷¹. Zcela v souladu s cíli stanovenými ve Strategii spotřebitelské politiky EU pro léta 2007 – 2013 je podle směrnic žádoucí, aby členské státy zajistily právo zákazníkům zvolit si dodavatele energie bez ohledu na to, kde je tento dodavatel registrován.

Pro zajištění konkurence schopného trhu musí mít zákazníci právo na změnu dodavatele energie, aby tato změna proběhla v časovém horizontu tří týdnů a aby byly zákazníkům poskytnuty veškeré relevantní údaje o jeho spotřebě. Členské státy musí stanovit definici zranitelných zákazníků a zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitele¹⁷², která zahrnuje tři složky – transparentnost smluvních podmínek, podávání informací a mechanismus řešení sporů.

Členské státy jsou povinny přijmout taková opatření, aby dodavatelé energií uváděli na svých fakturách, propagačních letácích apod. srozumitelné informace o skladbě jednotlivých energetických zdrojů, informace o vlivu na životní prostředí (pokud jde alespoň o emise CO₂ a množství vyprodukovaného jaderného odpadu) a informace o právech spotřebitele a možnostech řešení sporů.

Další opatření na ochranu spotřebitelů obsahuje i příloha 1 Třetí elektrické i plynové směrnice stanovující jakýsi minimální standard spotřebitelských práv v energetice. Podle této přílohy má tedy spotřebitel zejména právo uzavírat smlouvy o dodávkách energie se zaručenou úrovní a kvalitou služeb, právo na informace o aktuálních sazbách a poplatcích,

¹⁷⁰ Viz ust. čl. 3 odst. 3 Druhé elektrické směrnice.

¹⁷¹ Viz ust. §12a EnergZ – institut, který zajišťuje spotřebiteli, aby mu dodavatel poslední instance dodával elektřinu nebo plyn v případě, že jeho dodavatel pozbyl oprávnění nebo možnost tyto energie dodávat.

¹⁷² Viz Evropská komise. STRATEGIE SPOTŘEBITELSKÉ POLITIKY EU 2007–2013 [online]. 13. března 2007.

Dostupný také z WWW: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/cps_0713_cs.pdf. str. 6.

konkrétní podmínky pro obnovení nebo zrušení smlouvy, dobu jejího trvání a právo na informace o právech a možnostech řešení stížností a sporů.

Zvláště je pak řešena problematika informování zákazníka při každém záměru dodavatele ohledně změny konkrétních smluvních podmínek a cen, a práva zákazníka od smlouvy bez sankcí odstoupit v případě nesouhlasu s takovou změnou. Zákazník musí být chráněn před nepoctivými prodejními praktikami, a pokud si bude přát změnit dodavatele energie, nesmí být zatížen jakýmkoli poplatky při této změně. Spotřebitelům dále musí být zajištěna možnost urovnávat spory plynoucí z uzavřených smluv mimosoudní cestou, spravedlivě, rychle a kromě toho musí mít bezplatný přístup ke skutečným údajům o své spotřebě, aby na ni tito spotřebitelé měli možnost reagovat.

4.7.3. Promítnutí ochrany spotřebitele do Energetického zákona

Novelou Energetického zákona byla převzata také ustanovení na ochranu zákazníka. Zejména je nutno poukázat na nové ustanovení §11a EnergZ nazvaná „Některá opatření na ochranu zákazníka“, které obsahuje úpravu procesu změny smluvních podmínek nebo cen za dodávku energie ze strany dodavatele, jak ji obsahují Třetí elektrická a plynová směrnice v příloze 1 odst. 1 písm. b).

Dodavatel energie musí informovat zákazníka o podmínkách a cenách za dodávky elektřiny a plynu, a v případě jejich změn tak musí učinit nejpozději 30 dnů před plánovaným datem účinnosti těchto změn.

Zákazník pak má právo odstoupit od smlouvy bez uvedení důvodu, pokud s těmito změnami nesouhlasí, a to ve lhůtě 3 měsíců od data účinnosti změny cen nebo jiných podmínek. Lhůta poskytnutá zákonem je relativně dlouhá, a tak v případě, že dodavatel zákazníka o změnách informuje nejméně 30 dnů přede dnem změny a zároveň ho o právu odstoupit od smlouvy poučí, smí tento zákazník od smlouvy odstoupit jen do 10 dnů přede dnem účinnosti těchto plánovaných změn¹⁷³. V souvislosti s uplatněním práva na odstoupení od smlouvy nesmí být zákazníkovi účtován dodavatelem žádný poplatek ani jiné úhrady.

¹⁷³ Viz ENERGETICKÝ REGULAČNÍ ÚŘAD. *Výkladové stanovisko Energetického regulačního úřadu k předmětu úpravy ust. §11a odst. 3 a 5 EnergZ* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://eru.cz/user_data/files/vykladova%20stanoviska/Vyklstanovisko_%20k%20predmetu%20upr_%20%C2%A7%2011a%20odst%203az5_%205312.pdf. str. 6.

Dále je dodavatel elektřiny a plynu povinen stanovovat zálohové platby v zákonem stanoveném rozsahu, a to buď na základě předchozího zúčtovacího období, anebo předpokládané spotřeby na období budoucí.

Dále obsahuje Energetický zákon ustanovení nikoli nové, ohledně práva zákazníka na informace o směsi paliv, které užívá dodavatel a informace o jejich dopadu na životní prostředí¹⁷⁴, právo na bezplatnou volbu a změnu dodavatele a právo přístupu do přepravní či distribuční soustavy a zásobníku plynu¹⁷⁵.

Konečně, požadavek směrnic na existenci mechanismů k urovnávání sporů mezi spotřebitelem a dodavatelem energie představuje ust. §17 odst. 7 EnergZ, podle kterého je Energetický regulační úřad oprávněn řešit spory o uzavření smlouvy mezi držitelem licence a zákazníkem, a dále spory mezi těmito subjekty o splnění povinností ze smluv, spory o určení, zda tu právní vztah mezi těmito subjekty vznikl, trvá či zanikl, a také rozhoduje o případných náhradách, není-li dodržena stanovená kvalita dodávek nebo služeb. K tomu je nutno poznamenat, že podle ust. §96b EnergZ má takovýto návrh zákazníka stejný účinek, jako kdyby podal návrh na zahájení soudního řízení, tedy vzniká zde překážka litispendence a vyřízením věci též překážka věci rozsouzené, neboť jak toto ustanovení stanoví, návrh není přípustný, byl-li již nebo je předmětem jiného rozhodčího řízení. Důvodová zpráva tak předpokládá, že tato úprava rozhodování poskytne progresivnější, efektivnější a pro řešení sporů méně formální¹⁷⁶. Soudní přezkum takového rozhodnutí však pochopitelně není vyloučen¹⁷⁷.

¹⁷⁴ Viz ust. §28 odst. 1 písm. d) EnergZ.

¹⁷⁵ Viz ust. §28 odst. 1 písm. e) a §62 odst. 1 písm. b) a e) EnergZ.

¹⁷⁶ Viz bod 121 důvodové zprávy k zákonu č. 211/2011 Sb.

¹⁷⁷ Viz tamtéž.

5. Závěr

Více či méně úspěšné liberalizační předpisy přijaté v Evropě za uplynulých několik dekád poukazují na to, že Třetí energetický balíček představuje jedno z nejpropracovanějších legislativních opatření v tomto oboru dosud.

Počátek otevírání energetického trhu prvními směrnici, které byly přijaty evropským zákonodárcem v roce 1996, předznamenal budoucí právní vývoj. V preambulích směrnic lze vystihnout vůdčí principy, kterými jsou efektivita výroby energií, bezpečnost a spolehlivost dodávek, konkurenceschopnost ekonomiky a zákaz diskriminace.

Takto vytyčené cíle byly nekonkrétní, vágní a ne všechny členské státy se směrnici řídily. Je nutno počítat s možností, že tato nová pravidla se minou účinkem a v budoucnu vznikne potřeba na neúspěch reagovat. Lze tak usuzovat i z výše zmiňovaných závěrečných ustanovení Prvního energetického balíčku, kterými si Evropský parlament a Rada ponechaly možnost přijmout další opatření reflektující vývoj v Unii a ve kterých by zároveň využily zkušeností nabytých při dosavadním otevírání trhu.

Druhý energetický balíček byl přijat již v roce 2003 a k hlavním liberalizačním cílům (bezpečnost, efektivita a spolehlivost dodávek, konkurenceschopnost, zákaz diskriminace) přibyl poprvé institut oddělení provozovatelů přenosových, přepravních a distribučních soustav, zatím však nikoli ve formě vlastnického oddělení. Předznamenává se tak skutečný prostor pro vznik konkurenčního prostředí, které by zamezilo diskriminačním, monopolním praktikám a porušování hospodářské soutěže na úkor spotřebitelů. Další podstatná část tohoto balíčku představovala právě oblast rozšířené ochrany spotřebitele v podobě taxativního výčtu oprávnění zákazníka stanovených přílohou ke směrnicím.

Evropský zákonodárce samozřejmě ani zde nevynechal prostor pro případné nové uspořádání, které by odpovídalo budoucím změněným poměrům. Po vyhodnocení dosavadního postupu vznikla potřeba přijmout již třetí soubor evropských směrnic, které by energetický trh s energiemi liberalizovaly intenzivněji, a tak v roce 2009 přijal Evropský parlament a Rada Třetí energetický balíček.

Tato diplomová práce se zabírala hlavními instituty, které nový balíček přinesl. V první řadě se jedná o dokončení procesu oddělení provozovatelů soustav. Předchozí legislativa ukázala evropskému zákonodárci, že pouhé právní oddělení neposkytuje dostatečné záruky ke

skutečně fungujícím trhu. Oddělení by mělo být účinné a musí bezpodmínečně odstranit jakoukoli možnost vertikálně integrovanému podniku chovat se diskriminačně. V úvodních ustanoveních Třetí elektrické i plynové směrnice proto vyjadřuje Evropský parlament a Rada názor podložený zkušenostmi ze směrnic minulých, že oddělení vlastnictví přenosových a přepravních soustav zaručuje bezpečnost dodávek energií a odstraňuje hrozící střet zájmů v oblasti výroby a dodávek.

Bude-li provozovatel přenosové či přepravní soustavy oddělen, pokud jde o vlastnictví k tomuto zařízení, od výrobce a distributora této energie, a toto oddělení bude úředně schváleno jako účinné, dostane se liberalizace evropského energetického trhu téměř do svého cíle. Bylo by však příliš přísné a organizačně velice náročné, kdyby dosavadní vlastníci soustav byli nuceni zcizovat svá výrobní či distribuční zařízení, vlastní-li je. Argument ohledně ústavnosti takového opatření je bez pochyby na místě.

Evropský zákonodárce proto přišel s několika variantami oddělení a možnostmi, aby si každý vlastník soustavy zvolil tu variantu, která se mu zdá nejpříznivější.

Kromě vlastnického oddělení upravuje Třetí energetický balíček tzv. Nezávislého provozovatele soustav (ISO). Tato možnost zaručuje vlastníku, že soustava zůstane v jeho vlastnictví pod podmínkou, že její správu, každodenní provoz a investice do soustavy bude zajišťovat na vlastníkově nezávislá osoba. Majetek, který by touto osobou byl spravován, však představuje nákladné statky a plní nesmírně důležitou funkci (podle českého zákonodárce je tato funkce vykonávána ve veřejném zájmu). Nelze se proto divit, že vlastník má zájem udržet si dispozice s touto soustavou. Z tohoto důvodu některé členské státy úpravu ISO jednohlasně odmítaly a dožadovaly se na evropském zákonodárci svoji vlastní, třetí cestu.

Touto třetí variantou oddělení podle Třetího energetického balíčku je tzv. Nezávislý provozovatel přepravní/přenosové soustavy (ITO). Nejenže směrnice vlastníkově povolují soustavu nadále vlastnit, může ji též provozovat, sám spravovat a investovat do ní. To ovšem pouze za podmínky splnění řady náročných opatření, která mají zajistit objektivní jednání nezávislé na zájmech koncernu. Úprava ve směrnicích je zdaleka nejrozsáhlejší a nejsložitější ze všech tří variant oddělení. Zároveň je zde nutná častá a rozsáhlá spolupráce vlastníka soustavy s regulačním orgánem.

Shrnout institut oddělení provozovatelů přenosových, přepravních a distribučních soustav lze tak, že toto oddělení musí být podle Třetího energetického balíčku dostatečně účinné, aby zabránilo jakékoli diskriminaci mezi účastníky trhu, aby vzniklo zdravé konkurenční prostředí, které je vlastní tržní ekonomice, ve které funguje hospodářská soutěž a zároveň aby byla zajištěna bezpečnost a stabilita dodávek energie všem zákazníkům.

Druhým zásadním institutem, který je Třetím energetickým balíčkem zaváděn, je tzv. certifikace provozovatelů přenosových a přepravních soustav. Totiž řadu povinností, kterou jsou tito provozovatelé povinni splnit, je nutno nějakým způsobem ověřit a schválit. Právě k tomu účelu slouží proces certifikace. K jejímu provedení zmocnily směrnice národní regulační orgány v součinnosti s Evropskou komisí. V řízení zahájeném na žádost provozovatele soustavy či z moci úřední se zkoumá, zda jsou splněny všechny požadavky oddělení, které jsou na provozovatele kladeny nejen národními předpisy, ale také těmi evropskými. Výsledkem je vydání certifikátu, bez kterého soustavu nelze podle Třetího energetického balíčku provozovat.

Speciálním případem je tzv. certifikace ve vztahu k třetím zemím, ve které se projevuje evropská energetická politika i vůči státům, které nejsou členy Evropské unie. I takový stát, chce-li poskytovat služby evropským zákazníkům, je povinen splnit stejné požadavky oddělení a nezávislosti, které jsou kladeny na členské státy. Důvodem je ta skutečnost, aby bezpečnost dodávek energií byla zajištěna nejen v rámci unie, ale též mezi unií a třetími zeměmi.

Regulační orgány členských států musí proto za účelem úspěšného provedení procesu certifikace a dozoru nad vlastníky soustav disponovat dostatečnými pravomocemi a nezávislostí. Třetí energetický balíček poskytuje záruku nad nestranným rozhodováním těchto orgánů. Je proto správně, aby regulační orgán rozhodoval transparentně, nestranně, nezávisle na jakémkoli politickém subjektu a aby měl k dispozici rozpočtové prostředky, se kterými bude moci disponovat. Toto žádoucí posílení pravomocí a prohloubení nezávislosti je podle mého názoru druhou zásadní novelizací, která je balíčkem do českého právního řádu zaváděna.

Konečně, třetím důležitým institutem rozváděným Třetím energetickým balíčkem je ochrana spotřebitele. I v této oblasti se projevuje to, co bylo uvedeno výše, totiž potřeba konkurence schopného trhu a posílení pravomocí regulačních orgánů.

Silné postavení monopolního dodavatele energie škodí nejen hospodářské soutěži, ale nepřispívá ani spotřebiteli. Hlavním cílem ochranné politiky je totiž poskytnutí reálné možnosti volby dodavatele energie pro každého spotřebitele, neboť jen na zdravém konkurenčním trhu se utváří příznivé cenové podmínky. Možnost volby by však spotřebitel měl mít nejen v jeho členském státě, nýbrž v rámci celé unie. Stav, ve kterém existuje 27 samostatných trhů, není žádoucí a v souladu se strategií spotřebitelské politiky EU a zásadou volného pohybu zboží a služeb nesmí být kladeny překážky poskytování těchto statků i přes hranice členských států.

Regulační orgány rozhodují též některé spory mezi dodavatelem energie a spotřebitelem, aby se tak předešlo pro spotřebitele nákladným a dlouhým sporům. Podle mého názoru je více než správné ukládat povinnosti energetickým podnikům a přidávat pravomoci regulačním orgánům. Taková opatření pomohou slabým spotřebitelům ovšem pouze tehdy, budou-li přijata za účelem jejich ochrany, jak to vyžaduje Třetí energetický balíček.

Výčet liberalizačních prostředků, jak byly uvedeny v této práci, však není konečný. Byly zde rozebrány ty nejdůležitější instituty zavedené Třetím energetickým balíčkem a jejich implementace v České republice. Existují však i mnohé další, jejichž rozbor by zabral i několikanásobný rozsah, než má tato práce. Věnovat se jim dopodrobna by případného čtenáře nakonec třeba i odradilo od dalšího čtení.

Budoucnost popsaných liberalizačních opatření však zůstává podrobena zkoušce. Jak bylo uvedeno výše, Evropská unie si vyčlenila dvouleté „zkušební období“ během kterého je Evropská komise povinna sledovat průběh liberalizace napříč unií. Do 3. března 2013 by měla předložit zprávu Evropskému parlamentu a Radě o průběhu naplňování požadavků oddělení pokud jde o variantu ITO a s jakým úspěchem se tato opatření podařilo naplnit. Bude-li konstatováno, že oddělení se v praxi nesešlo s úspěchem, je Komise povinna předložit Parlamentu a Radě návrhy na případná nová opatření. Liberalizace energetických odvětví tak zdaleka není u konce a nelze v žádném případě vyloučit, že v budoucnu bude přijat nový, v pořadí již čtvrtý energetický balíček.

Seznam použité literatury

Bibliografie:

- BRABCOVÁ, Lucie. *Vlastnický unbundling jako nástroj liberalizace evropských energetických trhů*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009
- CABAU, Emmanuel, et al. *The Internal Energy Market: The Third Liberalisation Package*. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1176 s.
- CABAU, Emmanuel, et al. *EU Energy law : EU Competition Law And Energy Markets*. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s.
- CAMERON, Peter. *Competition in Energy Markets: Law and Regulation in the European Union*, New York: Oxford University Press, 2002. 526 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 629 s. Právnícké učebnice (C. H. Beck).
- GROWITSCH, Christian, STRONZIK, Marcus. *Ownership Unbundling of Gas Transmission Networks - Empirical Evidence*. EWI-Arbeitspapiere. 2011. ISSN 1862-3808. Dostupné z: http://www.ewi.uni-koeln.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Working_Paper/EWI_WP_11-07_unbundling_gas.pdf
- MING-ZHI GAO, Anton. *The 3rd Gas Liberalization Package and the 3rd Gas Directive: Challenges in Implementing of Functional and Legal Unbundling in the Gas Storage Sector*. Taiwan: National Tsing University, November 19 2010. 51 s. Dostupný také z WWW: <<http://www.jcrni.org/extranet/public/cp130.pdf>>
- ROGGENKAMP, Martha, Catherine REDGWELL, Anita RØNNE a Iñigo DEL GUAYO. *Energy law in Europe: national, EU and international law and institutions*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- WAISOVÁ, Šárka. *Evropská energetická bezpečnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.

Dokumenty EU:

- 3rd Legislative Package Input: Unbundling. June 5 2007. 40 s. Dostupný také z WWW: <http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Cross-Sectoral/2007/C07-SER-13-06-1-PD_3rdLegPackage_Unbundling_final_0.pdf>
- Draft Guidelines of Good Practice on Functional and Informational Unbundling. 30. dubna 2007. 23 s. Dostupný také z WWW: <http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_CONSULT/CLOSED%20PUBLIC%20CONSULTATIONS/CROSS_SECTORAL/GGP%20on%20Functional%20Unbundling/CD/E07-PC-18-01_C06-CUB-12-04_Functional%20unbundling.pdf>
- Evropská komise: Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž. DG Competition report on energy sector inquiry [online]. 10. ledna 2007 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/inquiry/index.html>

- European Commission. Legislative Package on the Internal Market for Electricity and Gas: Impact Assessment. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. 2007, SEC (2007) 1179. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/2007_09_19_impact_assessment.pdf>
- Evropská komise. RETAIL MARKETS. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010. Dostupný také z WWW: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_retail_markets.pdf
- Evropská komise. STRATEGIE SPOTŘEBITELSKÉ POLITIKY EU 2007–2013 [online]. 13. března 2007. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/cps_0713_cs.pdf>
- Evropská komise. THE REGULATORY AUTHORITIES. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_regulatory_authorities.pdf>
- Evropská komise. THE UNBUNDLING REGIME. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. 2010. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/implementation_notes/2010_01_21_the_unbundling_regime.pdf>
- Note of DG Energy & Transport on directives 2003/54/EC and 2003/55/EC on the internal market in electricity and natural gas. 16. ledna 2010. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/electricity/legislation/doc/notes_for_implementation_2004/security_of_gas_supply_en.pdf>
- Status Review of DSO Unbundling with Reference to Guidelines of Good Practice on Functional and Informational Unbundling for Distribution System Operators. 9. září 2009. 78 s. Dostupný také z WWW: <http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Cross-Sectoral/2009/C09-URB-20-05_DSO-Unbundling_09-Sep-09.pdf>
- Unbundling of electricity and gas transmission and distribution system operators: Country overview. 2005. 246 s. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/studies/doc/electricity/2006_03_unbundling_electricity_gas_annex.pdf>

Internetové prameny:

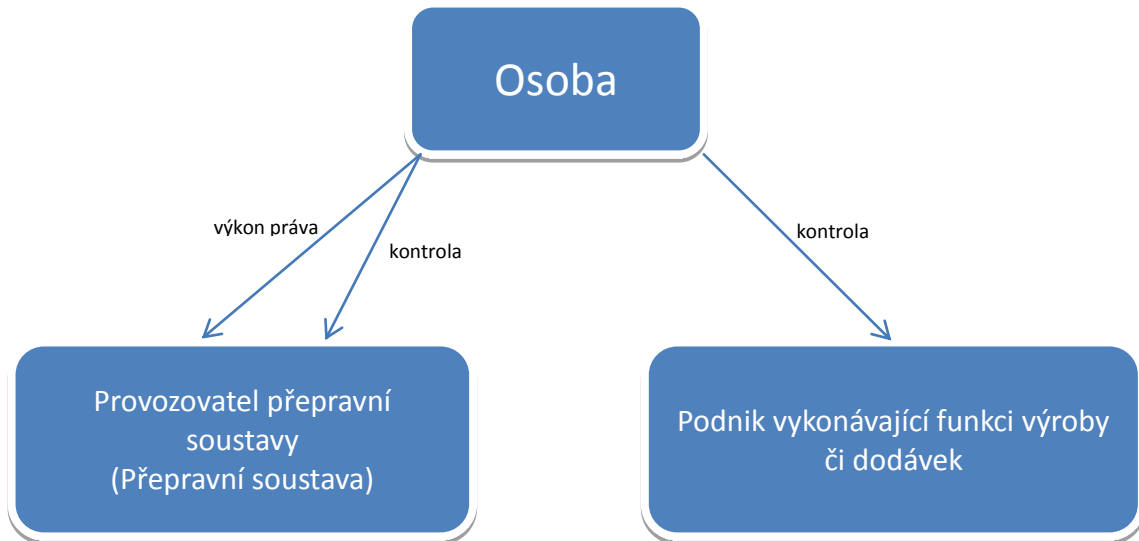
- ANTITRUST: Právo hospodářské soutěže. Šetření ÚOHS v sídle soutěžitele a ústavní pořádek ČR [online]. 11. listopadu 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.antitrust.cz/setreni-uohs-v-sidle-soutezitele-a-ustavni-poradek-cr-p-7.html>
- BUSINESSINFO.CZ. *Energetická politika EU a její nástroje* [online]. 16. června 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/energeticka-politika-eu-nastroje/1000521/36951/>

- EKOLIST.CZ. *Solární investoři čekají na rozhodnutí Ústavního soudu* [online]. 1. dubna 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/solarni-investori-cekaji-na-rozhodnuti-ustavniho-soudu>
- ENERGETICKÝ REGULAČNÍ ÚŘAD. *Národní zpráva České republiky o elektroenergetice a plynárenství za rok 2010* [online]. 2011 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.eru.cz/user_data/files/narodni%20zpravy/NZ2010_FINAL.pdf
- ENERGETICKÝ REGULAČNÍ ÚŘAD. *Výkladové stanovisko Energetického regulačního úřadu k předmětu úpravy ust. §11a odst. 3 a 5 EnergZ* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://eru.cz/user_data/files/vykladova%20stanoviska/VyklStanovisko_%20k%20predmetu%20upr_%20%C2%A7%2011a%20odst%203az5_%205312.pdf
- ENERGY COMMUNITY. *The European Commission briefs the Energy Community on the 3rd Energy Internal Market Package* [online]. 16. dubna 2010 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/NEWS/News_Details?p_new_id=3321
- EURACTIV.CZ. *Francie a Německo představí třetí variantu liberalizace energetiky* [online]. 3. ledna 2008 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/francie-a-nemecko-predstavi-treti-variantu-liberalizace-energetiky>
- EURACTIV.CZ. *Implementace energetického balíčku vážne, Brusel ale se sankcemi váhá* [online]. 2. března 2011 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/staty-neprijimaji-energetickou-smernici-brusel-zvazuje-zalobu-008527>
- EURACTIV.CZ. *Komise třetí variantě liberalizace energetiky nakloněná není* [online]. 5. února 2008 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/komise-treti-variante-liberalizace-energetiky-naklonena-neni>
- EURACTIV.CZ. *Třetí liberalizační balíček v energetice* [online]. 21. července 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/energetika/link-dossier/liberalizace-unijni-energetiky-000055>
- EUROPOLITICS.INFO. *Market Liberalisation and energy labeling delayed in nine states* [online]. 27. února 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.europolitics.info/sectorial-policies/market-liberalisation-and-energy-labelling-delayed-in-nine-states-artb327155-14.html>
- EUROSKOP.CZ. *AKTUALIZACE: Energetický balík* [online]. 28. dubna 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/8448/11786/clanek/aktualizace-energeticky-balik>
- EVROPSKÁ UNIE. *Energy infringements. Country fact sheets* [online]. 25. června 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/296&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
- MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů* [online]. červenec 2010 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument79564.html>

Přílohy

Obrázek č. 1

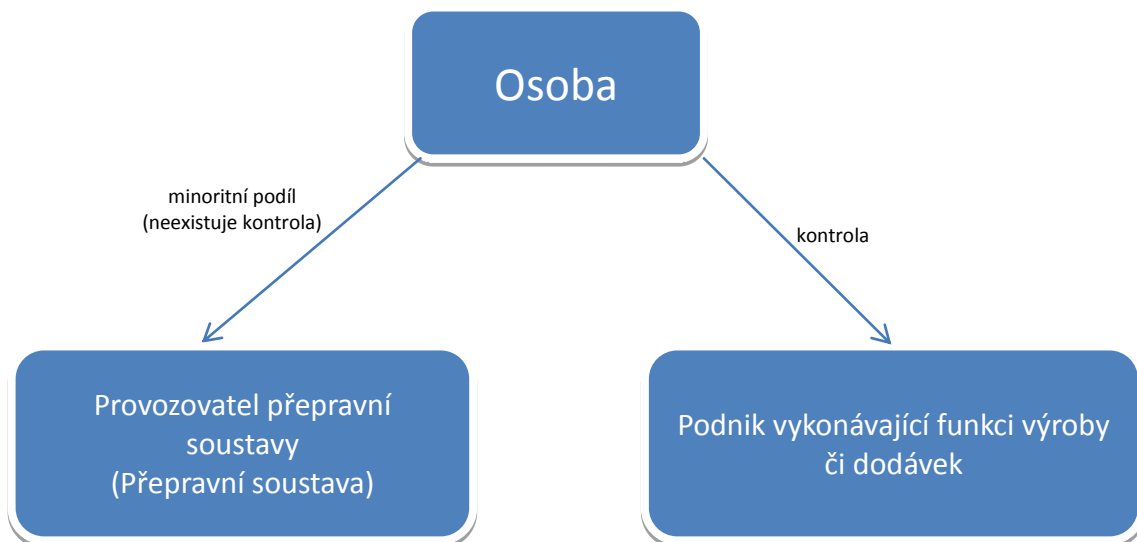
Zakázaná varianta kontroly ve vlastnickém oddělení (holding)

Zdroj: CBAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 135.

Obrázek č. 2

Přípustná varianta kontroly ve vlastnickém oddělení (holding)

Zdroj: CBAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 134.

Obrázek č. 3

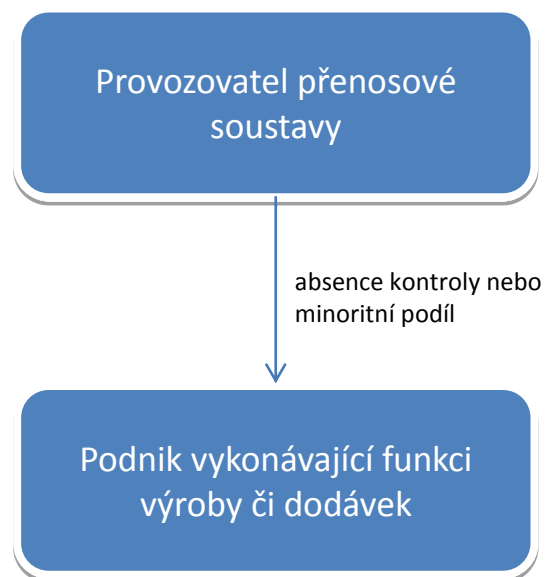
Zakázaná práva při vlastnickém oddělení (koncern)

Zdroj: CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 139.

Obrázek č. 4

Přípustná práva při vlastnickém oddělení (koncern)

Zdroj: CABAU, Emmanuel, et al. EU Energy law: EU Competition Law and Energy Markets. 3rd edition. Leuven: Claeys & Casteels, 2010. 1083 s. ISBN 9789077644171. str. 138.

Zusammenfassung

Diese Diplomarbeit befasst sich mit dem Thema der Umsetzung des Dritten energetischen Pakets, das manchmal auch als das Dritte Liberalisation-Paket genannt wird, in das tschechische Recht. Das Paket besteht aus drei Verordnungen und zwei Richtlinien der Europäischen Union, die die Energiepolitik auf der europäischen und nationalen Ebene bestimmt.

Der erste Teil dieser Arbeit beschreibt die Vorläufer des Dritten energetischen Pakets und seine Erfolge oder Misserfolge zusammen mit Gründen der Entstehung der nächsten Generationen der Liberalisierungsvorschriften. Der Autor beschreibt die Liberalisierung in Form von rechtlichen, funktionalen und buchhalterischen Entflechtung gesondert für Elektrizitäts- und Gasindustrie auf der europäischen Ebene und dann die Umsetzung in die Tschechische Rechtsordnung.

In dem nächsten Kapitel wird erklärt, was für Beweggründe der europäische Gesetzgeber hatte um ein neues Paket zu bestellen, und was für Institute es beinhaltet. Es ist hier beschrieben, dass die Europäische Union mit drei verschiedenen Varianten von Übertragungsnetzbetreiberentflechtung (TSO) gekommen ist, und zwar die Eigentumsrechtliche Entflechtung (OU), Unabhängiger Netzbetreiber (ISO) und Unabhängiger Übertragungsnetzbetreiber (ITO). Die Forderungen dieser drei Varianten sind näher auf der europäischen Ebene beschrieben, während sich das nächste Unterkapitel mit den umgesetzten Bestimmungen nach dem Tschechischen Recht befasst. Die Forderungen von erfolgreicher und effektiver Entflechtung müssen von den Regulierungsbehörden in dem Zertifikationsverfahren bestätigt werden.

Nicht zuletzt gibt es hier noch Entflechtungspflichten der Verteilernetzbetreiber (DSO) in Form von rechtlicher, funktionaler und buchhalterischer Entflechtung gemäß des Zweiten energetischen Pakets.

Das Dritte energetische Paket hat auch mehr neue Rechte und Pflichten der nationalen Regulierungsbehörden gebracht, mit Hinblick auf bestärkte Unabhängigkeit auf öffentliche Organe. Ein spezielles Kapitel ist der verfassungskonformen „Dawn Raids“-Problematik gewidmet.

Das letzte Kapitel befasst sich mit verstärkten Bestimmungen des Verbraucherschutzes im Einklang mit der europäischen Verbraucherschutzpolitik. Die Rechte der Verbraucher gegenüber den Energielieferanten werden noch verstärkt ohne finanzielle Einbußen oder Sanktionen für den Verbraucher.

Der Abschluss fasst kurz und kritisch die neu angenommenen Bestimmungen des Dritten energetischen Pakets zusammen. Es sei betont, dass das Liberalisierungsverfahren überhaupt nicht zu Ende ist, da die Schlussbestimmungen der Richtlinien künftige Bewertung vorzeichnen. Es ist deshalb sehr wahrscheinlich, dass in der Zukunft irgendein viertes Liberalisation-Paket das Licht der Welt erblickt.

Summary

Implementation of the Third energy package into the legal order of the Czech Republic

This thesis discusses the implementation issue of the Third energy package, also known as the Third liberalization package, into the Czech national law. It consists of three regulations and two directives of the European Union, which determines the energy politics both on the European level and on the level of the member states.

The first part of this thesis describes the ancestors of the Third energy package and their accomplishments or failures together with reasons for creating the next generations of liberalizing legislation. The author describes the liberalization in the form of the legal, functional and accounting unbundling separately for electricity and gas industry at the European level, and then the implementation at the level of the Czech legislation.

In the next chapter it is further explained, what were the European legislator's incentives for creating the Third energy package, and what new institutes it stipulates. It is herein described that the European Union came with three different unbundling versions of the transmission system operators (TSO) – Ownership unbundling (OU), Independent system operator (ISO) and the Independent transmission operator (ITO). Requirements of all of the three variations are closely described at the European level, while in the following sub-chapter are put the implemented provisions according to the Czech law. The requirements of successful and effective unbundling have to be confirmed by the national regulatory body during the procedure of certification.

Last but not least, there are still unbundling obligations for distribution system operators (DSO) in the manner of legal, functional and accounting unbundling according to the Second liberalization package.

The Third energy package brought also more new powers and duties to the national regulatory authorities with respect to the strengthened independence on member states public authorities. A special sub-chapter is dedicated to the dawn raids issues in the light of constitutional conformity.

The last chapter describes reinforced provisions on consumer protection in accordance with European consumer protection policy. It has been confirmed yet strengthened inter alia the right of vulnerable consumer to change his or her energy supplier without any financial or other sanctions.

The conclusion briefly and critically summarizes newly adopted provisions of the Third energy package. It is pointed out that process of liberalization is far from finished, as the closing provisions of the directives indicate that in the future there shall be an evaluation process going on. It still remains to be seen when there will be a fourth liberalization package.

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o implementaci tzv. Třetího energetického balíčku do právního řádu České republiky. Balíček se skládá ze třech nařízení a dvou směrnic Evropské unie, jejichž cíl spočívá v liberalizaci trhů s energiemi. Tato práce si nejprve klade za cíl uvést čtenáře do problematiky energetického práva, a zároveň popsat úspěchy a neúspěchy předchozích balíčků. Poté podává práce čtenáři analyticko-syntetickou metodou výklad o některých konkrétních opatřeních přijatých Třetím energetickým balíčkem za účelem liberalizace energetických trhů. Jednotlivé kapitoly se věnují oddělení provozovatelů přenosových, přepravních a distribučních soustav, požadavku certifikace nezávislosti těchto provozovatelů, posílení nezávislosti národních regulačních orgánů a v neposlední řadě práce pojednává o zvýšené ochraně spotřebitele.

Energierecht; das Dritte energetische Paket; Entflechtung; Zertifizierung

Energy law; the Third Energy Package; Unbundling; Certification

energetické právo; Třetí energetický balíček; oddělení; certifikace